

Kariyer Süresi ve Kuşaklar Bağlamında Emegın Değeri: Türkiye’de Gelir ve Yoksulluk Üzerine Bir Analiz¹

The Value of Labor Across Career Duration and Generations: An Analysis of Income and Poverty in Türkiye

 Hasan ASLAN²

Makale Geliş Tarihi / Received : 24.10.2025
Makale Kabul Tarihi / Accepted : 30.12.2025

Araştırma Makalesi
Research Article

Öz

Bireylerin kariyer süreleri uzadıkça gelirlerinin artması beklenir. Ancak kuşakların deneyimlediği ekonomik ve siyasi gelişmeler, kuşaklar arasında bireysel kariyerdan bağımsız olarak gelir eşitsizliklerine yol açabilir. Bu çalışma, TÜİK’in 2006 ve 2020 Gelir ve Yaşam Koşulları veri setleriyle 1966–1970 ve 1981–1985 kohortlarına ait çalışanların gelir ve yoksulluk düzeylerini incelemektedir. Bulgular, gelirlerin 16–25 yıl kadem aralığında en yüksek seviyelere ulaştığını, başlangıç ve son kariyer dönemlerindeyse asgari ücretler dolaylarında gerçekleştiğini göstermektedir. 2006 veri setinde tüm kıdemlerde yoksulluğun 2020 yılına kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca 15–23 yaşları arasında işe başlayıp 14 yıl kesintisiz çalışan yetişkin kohortun göreceli yoksulluğu 9,2 puan azalırken, genç kohortun 1,4 puan artmıştır. Genç kohort aleyhine oluşan farklılıkların işe giriş dönemindeki ekonomik ve siyasi koşulların yarattığı dezavantajlardan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Kariyer süresi, Kuşaklar arasında gelir eşitsizliği, X kuşağı, Y kuşağı, Göreceli yoksulluk

Abstract

As individuals’ career durations extend, their incomes are expected to increase; however, the economic and political conditions that cohorts encounter over their life course may generate income inequalities independent of individual career trajectories. Using the Turkish Statistical Institute’s 2006 and 2020 Income and Living Conditions Survey microdata sets, this study examines the income and poverty levels of employees born in 1966–1970 and 1981–1985 cohorts. Findings show that incomes peak at 16–25 years of tenure, while remaining around minimum wage at the beginning and end of careers. Poverty levels were higher in 2006 data sets across all tenures. Among those who started work between ages 15–23 and remained employed for 14 consecutive years, relative poverty decreased by 9.2 points in the older cohort but increased by 1.4 points in the younger cohort. These disparities, which disproportionately disadvantage the younger cohort, appear to stem from the adverse economic and political conditions prevailing during their entry into employment.

Keywords: Career duration, Inter-generational income inequality, Generation X, Generation Y, Relative poverty

Extended Abstract

As individuals’ career durations extend, an increase in their lifetime personal income is expected. Since long career durations provide experience and/or seniority, an individual with such characteristics is anticipated to earn a higher real income compared to an inexperienced and non-senior person performing the same job. Put simply, a long career duration enables higher earnings, and higher earnings increase an individual’s capacity to avoid poverty.

Income, which is expected to increase in association with a growing career over the life cycle, and poverty levels, which are expected to decrease, may not materialize in all situations and at all times. In particular, social, political, or economic developments at the national or international level that occur within the life cycle may differentiate how different generations experience these developments.

For example, individuals who encounter an economic crisis upon entering the labor market or who begin working during a period in which welfare services are restricted may be in a more disadvantaged position compared to those who have not experienced such periods. Likewise,

¹Bu makale, 9-12 Ekim 2025 tarihinde Mersin Üniversitesi, İİBF, ÇEEİ bölümü tarafından gerçekleştirilen 24. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Kongresinde yazarı tarafından sözlü olarak sunulan “Kuşaklar arası Emegın Değeri: Türkiye’de Kariyer Süresi, Gelir ve Yoksulluk İlişkisi” başlıklı bildirinin genişletilmiş ve gözden geçirilmiş halidir.

²Öğr. Gör. Dr., Bartın Üniversitesi, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü, haslan@bartin.edu.tr

E-ISSN: 2651-4036 / © 2017-2025 Journal of Management and Labour. This is an open access article.

individuals born and entering the labor market during periods in which neoliberal economic policies are pursued, the labor market is made flexible, and precarious jobs emerge, are likely to receive a smaller share of national income compared to those born and entering the labor market during times when the social state understanding is strong, and labor organization is widespread. Similarly, economic crises that affect not only the national or international sphere but the entire world, or health crises such as COVID-19, may be associated with a negative economic future, especially for individuals at the beginning of their careers. Therefore, the characteristics of the period in which an individual is born and enters the labor market may lead to a disruption of the aforementioned relationship between career, income, and poverty. Such disruption may have negative effects, creating impacts throughout the life course and even across generations.

This study fills an important gap in the Turkish literature, as empirical analyses that jointly examine career duration, personal income, and relative poverty across different birth cohorts are largely lacking. The study seeks to answer the following research questions: *“As career duration increases in Türkiye, do individuals experience higher income levels and lower relative poverty? Moreover, does this relationship differ across birth cohorts?”* To address these questions, a quantitative research design was employed. The analysis utilizes cross-sectional microdata from the Turkish Statistical Institute’s Income and Living Conditions Survey for the years 2006 and 2020, which provide population-representative information through weighting coefficients. Since microdata for each survey year reflect income information from the previous calendar year, the analytical period corresponds to 2005 and 2019. A comparative research design was adopted to evaluate the research questions. This approach enables the comparison of two distinct periods across a 14-year span, as well as the examination of differences in income and relative poverty between individuals with varying career durations belonging to two different birth cohorts.

During the analysis phase, individuals who were present in the labor market in 2005 and 2019 were examined in terms of (a) career duration and (b) two distinct birth cohorts, focusing on their net personal incomes and poverty levels. First, individuals who had been or were currently in the labor market were categorized into five-year seniority intervals (1–5 years, 6–10 years, 11–15 years, 16–20 years, 21–25 years, 26–30 years, 31–35 years, 36–40 years, and 41 years or more). Second, two birth cohorts representing similar age ranges in 2005 and 2019 were included in the study: the 1966–1970 birth group representing Generation X, and the 1981–1985 birth group representing Generation Y. The older cohort consisted of individuals aged 35–39 in 2005 and 49–53 in 2019, while the younger cohort consisted of individuals aged 20–24 and 34–38 in the respective years, all of whom were in their active working periods.

In the study, personal income and poverty statuses were prepared for analysis using descriptive statistics. In calculating relative income poverty, the poverty threshold was defined as 60% of the median per capita income based on the OECD-modified equivalence scale, and individuals falling below this threshold were classified as poor. During the analysis phase, results from 2005 and 2019 were combined with the comparison groups (seniority and birth cohorts), allowing income and poverty differences over a 14-year interval to be identified.

The findings were examined under six headings in line with the research questions. (i) Individuals with 1–5 years of seniority constitute the largest share in both 2005 and 2019. Additionally, more than 30% of women in both years have 1–5 years of seniority, the lowest seniority group, while the other seniority levels are nearly identical; among men, however, a more horizontal distribution appears in 2019 compared to 2005. As expected, the finding indicates that men experienced career progression over the 14-year period. However, the finding that women exhibit similar career levels in both years suggests that although women enter the labor market, they face certain difficulties in maintaining and advancing their careers.

(ii) As career duration increases, net wages and entrepreneurial incomes generally rise until a certain level of seniority is reached. However, a decline in net personal earnings was observed after 21–25 years of seniority in 2005; after 16–20 years for entrepreneurs, and after 21–25 years for employees in 2019. Strikingly, for those at the very beginning of their careers as well as those with the longest career duration (41 years and above), earnings fall below even the net minimum wage threshold.

(iii) In terms of poverty rates, an improvement is observed across all seniority groups in 2019 compared to 2005, and in line with these improvements, individuals experienced poverty rates lower than the overall poverty line. On the other hand, relative poverty rates are higher for groups with relatively low seniority. Similarly, in both years, there is a notable upward trend in poverty rates among individuals with 31–35 years of seniority and above. Although the findings support the general expectation regarding the early years of a career, they do not support the commonly held view that personal income levels increase consistently with longer career duration.

(iv) According to the findings, higher wage or entrepreneurial income is observed for the 1966–1970 cohort in 2005, and for the 1981–1985 cohort in 2019. Although the younger cohort reached the same age range in 2019 as the older cohort in 2005, their income (wage, entrepreneurial, or total income) growth was relatively lower. When evaluated from the perspective of human capital investment, wage and entrepreneurial incomes tend to increase as the level of education rises, consistent with the literature. However, substantial differences exist between the cohorts. In 2005, the wage income of university graduates from the 1981–1985 cohort was even lower than that of upper-secondary graduates from the 1966–1970 cohort. In 2019, the wage and entrepreneurial incomes of university graduates from the 1981–1985 cohort remained significantly lower than those of the older cohort. These results indicate that although a university degree is important for income profiles, its return is lower for the young cohort compared to the older cohort. It is considered that the difference between the two cohorts is greater than what can be explained solely by the older cohort's seniority.

(v) In both years, more than 8% of individuals in the 1981–1985 cohort reported searching for a job, whereas this rate was 2.97% and 4.67% among individuals in the 1966–1970 cohort. Similarly, when examining weekly working hours in the main job, the 1981–1985 cohort worked longer hours in wage employment in both years. Taken together with the findings above, the young cohort—particularly employees—works longer hours, faces higher unemployment rates, and obtains lower returns on their human capital investments.

(vi) Differences in poverty levels between career duration and cohorts were examined under the assumption of uninterrupted employment from 2005 to 2019. For individuals in the selected cohorts, 14 years were added to their assumed career durations (1–5 years for the younger and 16–20 years for the older cohort), resulting in career durations of 15–19 years and 30–34 years in 2019. Accordingly, it was found that a large proportion of individuals from the 1966–1970 cohort continued to work in 2019, and their poverty rate substantially decreased (from 23.2% to 14%). In contrast, among the 1981–1985 cohort, both the share of individuals working continuously declined, and their poverty rate increased slightly (from 18.6% to 20%).

The findings of this study indicate that a relationship can be established between an individual's tenure and their personal income and poverty levels, that human capital plays a role in shaping earnings, and that significant differences may emerge in the personal income profiles of individuals (cohorts) who begin working at the same or similar ages but enter the labor market in different periods. At the root of these differences lies a fortuitous intersection of various political, economic, and social factors. Therefore, labor market policies should especially take generational experiences into account and prioritize the period of “labor market entry” and the processes preceding it.

Giriş

Bireylerin kariyer sürelerinin uzamasıyla yaşam boyu kişisel gelirlerinde artış sağlaması beklenir. Edinilen tecrübe bireye deneyim ve/veya terfi imkanları sağlayacağı için benzer işi yapan tecrübesiz ve kıdemsiz bireye nazaran daha yüksek reel bir gelir elde etmesi öngörülür. Öte yandan uzun kariyer süreleri, artan gelirlere bağlı olarak emeklilik dönemi için de daha fazla birikim sağlar. Dolayısıyla kariyer süresinin uzunluğu yaşam boyu daha iyi kazanç elde etme imkanı ile bireyin yoksulluktan korunmasına da katkıda bulunur. Öte yandan özellikle yaşam döngüsü içerisinde ulusal ve uluslararası düzeyde yaşanan sosyal, siyasal veya ekonomik gelişmeler, farklı kuşakların bu gelişmeleri deneyimlemelerini farklılaştırabilir. Örneğin işgücü piyasasına girişte ekonomik krizle karşılaşan veya refah hizmetlerinin kısıtlandığı bir dönemde çalışmaya başlayan fertler, bu dönemleri deneyimlememiş fertlere kıyasla daha dezavantajlı konumda bulunabilirler. Benzer şekilde neoliberal iktisat politikalarının izlendiği, işgücü piyasasının buna uyumlu olarak esnekleştirildiği, güvencesiz işlerin ortaya çıktığı dönemlerde doğan ve işgücü piyasasına giren fertlerin, sosyal devlet anlayışının güçlü, örgütlenmenin yaygın olduğu dönemlerde doğan ve işgücü piyasasına giren fertlere kıyasla milli gelirden daha az bir pay alması muhtemeldir.

Sosyoloji, insan kaynakları yönetimi, siyaset bilimi, tarih gibi birçok disiplinde ele alınan kuşak kavramı ise kısaca tarihsel süreçte belli ortak özellikleri taşıyan baskın nüfus grubunu ifade ederken konuya işgücü piyasası perspektifinden yaklaşan çalışma sayısı oldukça azdır. Öte yandan Türkiye’de yapılan çalışmalar incelendiğinde de genellikle kuşakları tanımlayan özellikler, bu özelliklerin uluslararası literatür ile karşılaştırılması, kuşakların insan kaynakları bakımından yönetilmesi, kuşakların siyasal katılımları gibi alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Literatür taramasında Türkiye’de işgücü piyasası ile kuşaklar arasında ilişkinin kurulduğu çalışmaya rastlanmamıştır. Literatüre katkıda bulunmak amacıyla işgücü piyasasında ücret ve girişimci gelirleri ve göreceli yoksulluk düzeyleri hem kariyer süresi hem de kuşaklardan seçilen kohortlar üzerinden karşılaştırılmıştır.

Çalışmada kariyer süreleri ve kuşaklar arasındaki ilişki birlikte ele alınmaya çalışılmış ve Türkiye’de “*Kariyer süresi uzadıkça bireylerin gelir düzeyi artmakta ve göreceli yoksulluk düzeyi azalmakta mıdır?*” ve “*Bu ilişki kuşaklara göre farklılık göstermekte midir?*” temel sorularına yanıt aranmıştır. Bu amaçla Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) (2006, 2020) Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (GYKA) kesit mikro veri setleri üzerinden 2005 ve 2019 yıllarında işgücü piyasasında bulunan veya bulunmuş olan fertler üç ana başlıkta değerlendirilmiştir. Bu üç ana başlığın ikisi sırasıyla kariyer süresi ve iki farklı doğum kohortuna (X kuşağını temsilen 1966–1970, Y kuşağını temsilen 1981–1985 doğum kohortları) göre fertlerin net kişisel (aktif ve pasif) gelirleri ve göreceli gelir yoksulluklarının araştırılmasını kapsamaktadır. Son başlıkta ise 1966–1970 ve 1981–1985 kohortuna ait fertlerden kabul edilen kariyer sürelerine (genç olan için 1-5 yıl, yaşlı olan için 16-20 yıl) 14 yıl eklenerek 2019 yılına kadar aynı kohortun kesintisiz bir şekilde çalıştığı veya çalışmakta olduğu varsayımı kabul edilmiştir. Böylelikle iki kohorttan da en küçüğü 15 yaş, en büyüğü 23 yaşında olmak üzere işe başlayıp çalışmaya ara vermeyenlerin yoksulluk durumlarındaki değişimi tespit etmek hedeflenmiştir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kuşak kavramı ve kuşak teorilerine kısaca değinilmiş; X ve Y kuşakları tanımlanmıştır. Bu tanımlamalardan sonra Türkiye’de X ve Y kuşağının etkilendiği ekonomik ve siyasal dönüşümlerden kısaca bahsedilmiş ve işsizlik, istihdam ve enflasyon gibi yaşam koşullarını içeren veriler aktarılmıştır. İkinci bölümde ücrete etki eden yaş-kazanç, beşeri sermaye, içsel işgücü piyasaları ve yoksulluk teorilerine değinilmiş; aynı dönemde işgücü piyasasında bulunan farklı kuşakların gelir düzeylerini ele alan ampirik çalışmaların temel bulgularına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde çalışmanın yöntemi ve verisine, son bölümde ise çalışmanın bulgularına yer verilmiştir.

1. Kavramsal Çerçeve: Kuşaklar

Kuşak kavramı, kan bağı olmayan bir grup insanı kategorize ettiğinden, bir kuşağı tanımlayan önemli kriterler sonsuz derecede değişkendir (Nash, 1978: 1). Günümüzde kuşak kavramı, akademik düzeyde herkes tarafından kabul edilebilecek bir tanımdan yoksun olup sıklıkla kohort kavramıyla karıştırılmakta veya uygulandığı alana ve analizin boyutuna bağlı olarak çok anlamlı biçimlerde kullanılmaktadır (zaman aralığı, gelişim süreci, homojen yaş grubu vb.) ve bu durum kavramsal bir karmaşa yaratmaktadır (Popescu, 2019: 28). Kavram, toplumdaki yaş grupları arasındaki farklılıkları anlamlandırmak ve bireysel benlikleri ve diğer kişileri tarihsel zaman içinde konumlandırmak için günlük hayatta yaygın olarak kullanılmaktadır. Örneğin, “benim kuşağım”, “yaşlı kuşak”, “altmışlar kuşağı”, “birkaç kuşak önce”, “yeni bir kuşak” ve “kuşak farkı” bunlardandır (Pilcher, 1994: 481). Kavramsal tanımlamalarda farklılıklar olsa da her kullanım bağlamında ortak olan özellik, kavramın belirli bir zaman dilimine referansla oluşmasıdır (Çınar Alevli, 2024: 105).

Bu kavram, benzer inanç, davranış ve sorunlara sahip olan bir grubu işaret etmektedir. Aynı kuşağın üyeleri, belli bir dönemde benzer temel politik, ekonomik ve kültürel deneyimlere sahiptirler (Tremmel, 2009: 20). Yine bir kişinin ekonomik talihinden sorumlu önemli bir faktör, ait olduğu kuşaktır (Freedman, 2024: 279). Öte yandan modern endüstriyel ve endüstri sonrası toplumlar sürekli değişme eğilimindedir. Bu nedenle her doğum kohortu, bir öncekine kıyasla oldukça farklı bir çocukluk ve gençlik yaşar. Ancak bu durum her kohortun, yeni bir kuşak olduğu anlamını taşımaz (Roberts, 2012: 480). Çalışmada kohort kavramı, belli bir doğum yılı aralığında doğanlara işaret etmek için kullanılmıştır. Kuşak kavramı ise ekonomik, siyasi, sosyal yönden büyük ölçüde ortak özellikler taşıyan ve benzer tecrübeleri deneyimleyen belli genişlikteki doğum kohortlarını tanımlamaktadır.

Strauss ve Howe'nin (1991) tanımlamasına göre kuşak, uzunluğu bir yaşam evresinin süresine yakın olan ve sınırları akran kişiliği tarafından belirlenen bir kohort grubudur. Bu tanım iki önemli bileşen içerir. İlki, bir kuşak kohort grubunun uzunluğu ve ikincisi, akran kişiliği unsurudur. İlk unsur, neredeyse tüm toplumlarda gençliğin bağımlılığını, yetişkinliğin bağımsızlığından ayıran belli bir reşit olma anına işaret ederken; ikinci unsur, bu kuşak içindeki bir dizi farklı kohort grubunda doğmuş herkesin sahip olduğu kişiliktir. Strauss ve Howe bir kuşak kohort grubunun genellikle 22 yılda bir değiştiğini ifade ederken; akran kişiliğininse bir bireyi “nasıl tanımlayabiliriz” sorusuna cevap olduğunu belirtmektedir. Buna göre bir kuşağın aile hayatı, cinsiyet rolleri, kurumlar, siyaset, din, yaşam tarzı ve gelecek hakkında kolektif tutumları bulunmaktadır. Güvenli veya pervasız, sakin veya saldırgan, cömert veya bencil, spiritüel veya seküler, kültüre veya siyasete meraklı olabilir. İki kuşak arasında bu kişilikler birbirine uyum sağlayabilir, çatışabilir, birbirlerine ilgi duyabilir veya birbirlerini itebilir. Bu bağlamda kuşaklar, muhtemelen, cinsiyet, ırk, bölge veya yaş gibi diğer sosyal kategorilere kıyasla kişilik genellemesi yapmak için daha güvenli bir temel sunmaktadır.

Kuşak çalışmaları son yıllarda akademik çevrelerin araştırma gündeminin ana konularından biri haline gelmiş olsa da, Mannheim'ın çalışmaları kuşak sosyolojisinin ayrı bir araştırma alanı olarak gelişmesinin temel dayanağı olarak kabul edilmektedir (Popescu, 2019: 16). Ona göre kuşaklar sorunu, ciddiyetle ele alınmayı hak edecek kadar önemlidir. Toplumsal ve entelektüel hareketlerin yapısını anlamak için vazgeçilmez rehberlerden biridir. Zamanın karakteristik özelliği olan “*hızlanan toplumsal değişim temposunu*” daha kesin bir şekilde anlamaya çalışırken kuşak sorununun pratik önemi daha da belirginleşir (Mannheim, 1952). Mannheim, çalışmalarında çok sayıda takvim yılına dayanarak yapılan basit kuşak ayrımının toplumsal süreç ve değişimin analizi için sağlam bir temel oluşturmadığını savunmuştur. Mannheim konuyu *kuşak konumu*, *etkin kuşak* ve *kuşak birimi* olarak ele almıştır. İlk unsorda aynı dönemde doğmuş olanlar kastedilmektedir. Burada herhangi bir ortak bilinç, deneyim ya da toplumsal birliktelik söz konusu olmayıp biyolojik bir doğum rastlantısı söz konusudur. Etkin kuşakta ise farklı bireyler ortak sosyal ve entelektüel talihleriyle, aynı tarihsel sorunları yaşarlar.

Öte yandan etkin kuşak içinde bulunan ancak ortak deneyimlere farklı şekillerde tepkiler veren gruplar, bir dizi kuşak birimini ifade eder. Kuşak birimleri, baskın ve karşıt tipler olarak kutuplaşma eğilimindedir. Baskın kuşak birimi, belirli bir çağın tarihsel sürecine damgasını vurmakla birlikte sessiz kalan karşıt güçler yine de oradadır (Simirenko, 1966: 292-293). Kısaca Mannheim, popülasyonlar içindeki grupların, sosyal sınıf ve coğrafya çizgileri yerine, paylaşılan deneyimler etrafında birleştiğini ileri sürmektedir (Taylor, 2008: 4).

Kuşak çalışmaları açıklayıcı ve tanımlayıcı olmak üzere iki farklı inceleme biçimine sahiptir. İlk türde, Mannheim'da olduğu gibi, kuşaklar olgusal olarak ele alınıp kavramın çerçevesi belirlenmekte, kuşakları oluşturan faktörler tartışılmakta, dönemsel aralıkları belirleyen unsurlar üzerinde durulmakta ve kuşaklar olgusunu kavramaya yönelik yaklaşımlar geliştirilmektedir. İkinci tür çalışmalarda ise kuşaklar X, Y, Z kuşağı gibi tanımlayıcı kavramsallaştırmalarla ön plana çıkmaktadır. Burada kuşaklar, kimlik, kişilik ve karakteristik olarak tanımlanmaktadır (Çınar Alevli, 2024: 103). Bu çalışmanın kapsamına uygun olarak X ve Y kuşaklarına ilişkin kuramsal ve teorik tasnifler aşağıdaki gibidir:

1.1. X Kuşağı

X kuşağı kavramının her ne kadar ilk olarak Douglas Coupland'ın 1991 tarihli "Generation X" adlı romanından geldiği ifade edilse de yazılı kaynaklarda 1950'lerin başında fotoğrafçı Robert Capa tarafından II. Dünya Savaşı sonrasında 20li yaşlarındaki gençler için kullanılmıştır (Ulrich, 2003: 3). Kavram *baby bust* (doğum düşüşü/çöküşü) (Tapscott, 2009), 13. Kuşak (Straus ve Howe, 1991) gibi isimlerle de adlandırılmaktadır.

Bu kuşağın doğum yılları çalışmadan çalışmaya farklılık göstermektedir. Çeşitli çalışmalarda 1961-81 (Strauss ve Howe, 1991), 1965-75 (Sincavage, 2004), 1965-76 (Tapscott, 2009) yılları arasında doğanlar bu kuşağın ferdi sayılmıştır. Farklı çalışmaları inceleyen Smola ve Sutton'un (2002: 23) belirttiği gibi X kuşağı "1960larda başlayıp 1975 veya 1980-82 arasında doğan kuşaktır".

Tulgan'a (1996) göre X kuşağının en önemli sorunu, iş ve emeklilik güvencesinin ortadan kalktığı bir ekonomide hayatta kalmaya çalışmak olmuştur. Bu nesilden hiç kimse, herhangi bir işverenle uzun vadeli bir ilişki üzerine kurulu bir kariyere sahip olmayı beklememiştir. X kuşağı, ekonomik güvenceyi kurumlara bırakamayacağını bilmektedir. Kuşak, sık sık iş değiştirdiği için huzursuz değildir. Aksine yeteneklerini geliştirirken katkılar sunma fırsatlarını aramaktadır. X kuşağının deneyimleri dört başlıkta sıralanabilir: anındalık, bilgi, bağımsızlık ve kurumlar. Bu unsurlardan ilki, kuşağın anındalık ve belirsizlik kültürü içinde yetiştikleri için başarılarını ölçmek, kendilerini yapılandırmak amacıyla geri bildirim almak istediklerinden sonuçları sıkı şekilde takip ettiklerini ifade etmektedir. İkincisi, kuşağın gelişen teknolojilerin sağladığı bilgi manipülasyon kolaylığı sayesinde bilgi çağının ortasında düşünmeyi ve iletişim kurmayı öğrenmesine işaret etmektedir. Bilgi, eski kuşaklardan farklı işlenmektedir. Üçüncüsü, toplumun (daha sık boşanmalar, ebeveynlerin ikisinin de çalışması gibi sebeplerle) gitgide daha parçalı hale gelmesiyle sorunlarla kendi başına yüzleşmeye alışkındır ve bu konuda özgüvene sahiptir. Son unsur kuşağın yerleşik kurumlara uzun vadeli güvenlikleri için güven duyulamadığını ifade etmektedir. Kuşak, tıpkı diğer büyük kurumlarla kurduğu ilişkilerde olduğu gibi işverenlerle kurduğu ilişkilerde de temkinlidir.

1.2. Y Kuşağı

Y kuşağı kavramı bin yıllık kuşak (*millennials*) (Straus ve Howe, 1991), net kuşağı (Tapscott, 2009), patlama yankısı (*echo boom*) kuşağı (Sincavage, 2004) gibi kavramlarla da adlandırılmıştır. Kuşak, diğer kuşaklarda olduğu gibi farklı tarihlerle ilişkilendirilmiştir. Çeşitli çalışmalarda 1977-97 (Tapscott, 2009), 1976-2001 (Sincavage, 2004), 1981-97 (Duke, 2016) arasında doğanlar Y kuşağı olarak ifade edilmiştir.

Tapscott'a (2009) göre Y kuşağı, öncekilere kıyasla "ilk küresel kuşaktır". Ona göre kuşak, bilgisayar izleyerek büyümüş olduğundan teknolojik gelişmeleri sıkı şekilde takip etmektedir. Kuşağın sekiz temel normu (i) seçim özgürlüğünden ifade özgürlüğüne kadar tüm alanlarda özgürlük, (ii) kişiselleştirme ve özelleştirme, (iii) şeffaflık, bilgiye erişim konularında talepkarlık dolayısıyla denetçi rol üstlenme, (iv) satın almaya veya çalışmaya karar vermede kurumsal dürüstlük ve açıklık arama, (v) iş, eğitim ve sosyal yaşamda eğlence ve oyun isteme, (vi) işbirliği ve ilişki içinde olma, (vii) iletişimde hız arama, (viii) yenilikçi olmadır.

Duke'a (2016) göre Amerikan Y kuşağı, önceki kuşaklara kıyasla üniversite diplomasına sahip olma olasılıkları en yüksek olan kuşak olup eşsiz bir üretkenlik döneminde çalıştıklarından çok daha yüksek ücretler alması beklenen kuşaktır. Ancak daha fazla eğitim ve daha üretken bir ekonomi, çalışan Y kuşağına yararlı olmamıştır. İstihdam oranları düşük, örgütlenme düzeyleri düşük, işverenle pazarlık güçleri yetersizdir. Perscheski'nin (2019) de belirttiği gibi bu kuşak, büyük resesyon (2008 krizi) dönemi ve sonrasında işgücü piyasasına girdikleri için bu kuşağın tam zamanlı düzgün bir iş bulmakta güçlük çekecekleri beklentisi oluşmuştur. Bu zorluklar da yaşam boyu kazançlarında bir "yara izi" olacaktır. Öte yandan kuşak, kısa süreli iş sözleşmeleri ve düzensiz çalışma saatleriyle bir gig ekonomisinin yükselişiyle karşılaşmıştır. Kuşağın piyasaya girdiği dönemde gelir eşitsizliğinin yüksek olduğu ve azalma belirtisi göstermediği için "birkaç büyüğün" çok kazanmasına "çok sayıda" kaybeden eşlik edecektir.

1.3. Türkiye'de X ve Y Kuşaklarının Siyasi ve Ekonomik Deneyimleri

Bir kuşağın işgücü piyasasına geçişinde deneyimlediği ekonomik bağlam, gelirlerinin gelişiminde kilit bir faktördür (Escalonilla, Cueto ve Perez-Villadoniga, 2022). Benzer şekilde toplumsal sorunlar, teknolojik gelişmeler ve hükümet ideolojileri de farklı dönemlerde doğmuş fertlerin kazanç profillerini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyecektir. Her ne kadar küreselleşme ve pandemi gibi küresel krizler doğrudan veya dolaylı olarak bu etkiye sahip olsa da her ülkenin kendi iç dinamikleri işgücü piyasasını doğrudan ilgilendirmektedir. Bu bakımdan kuşakların özellikle çocukluk ve gençlik dönemlerinde karşı karşıya kaldıkları siyasi, ekonomik, teknolojik ve toplumsal faktörler bütünü farklı kazanç yapıları oluşturabilecektir.

Çoğunlukla batı toplumlarında yapılan çalışmalarda kuşakların oluşumunda etkili olduğu aktarılan (bebek patlaması kuşağı için) II. Dünya Savaşı, (X kuşağı için) aile yapılarında yaşanan değişimler (boşanma oranlarının artması, vb.), (Y kuşağı için) internetin yaygın kullanımı, 2008 krizi gibi bir dizi neden Türkiye özelinde farklı iç dinamikler de içermektedir. Öte yandan batı toplumundaki kimi gelişmeler (örneğin internetin yaygın kullanımı) Türkiye'de görece daha geç yıllarda söz konusu olmuştur.

Türkiye'de kuşaklar üzerine çalışan Kuran (2022) 1965-79 arasında doğan kuşağı X kuşağı, 1980-99 arasında doğan kuşağı Y kuşağı olarak; Yılmaz da (2019) benzer şekilde X kuşağını 1965-79, Y kuşağını ise 1980-2000 arasında doğanlar olarak değerlendirmiştir. Kuran'ın bahsettiği doğum grupları veri kabul edilirse X kuşağı, 1983-1997 yılları arasında; Y kuşağı ise 1998-2017 yılları arasında üniversite çağına ve/veya işgücü piyasasına girme yaşına gelmiştir.

Bahsi geçen tarihler düşünüldüğünde 1960'lı ve 80'li yıllar siyasi gerilimlerin, darbelerin gerçekleştiği ve yeni anayasaların kabul edildiği dönemlerdir. X kuşağının önemli bir bölümü, 1961 Anayasasının etkisi ile birlikte 1971 muhtırasını; çocukluklarında da 1980 darbesini deneyimlemiştir. Y kuşağının büyükleri ise 1980 darbesinin etkisinde büyümüştür. Her iki kuşak da 1960lardan 21. Yüzyıla kadar birkaç istisna (1965-1971 arasındaki Adalet Partisi iktidarındaki 30-32. Hükümetler ile 1983-1991 arasındaki Anavatan Partisi iktidarındaki 45-48. Hükümetler) dışında sürekli koalisyon hükümetlerine denk gelmiştir. Y kuşağının genelinin çocukluk, gençlik ve yetişkinlik dönemleri ise Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetlerinde gerçekleşmiştir.

X kuşağı bakımından toplumsal ve ekonomik açıklamalar yapılabilmesi için 1960 darbesinden başlayıp 1980 darbesine kadar geçen süreçleri anlamak önemlidir. Bu süreçte soğuk savaş

döneminde Türkiye, ekonomik, toplumsal, siyasi anlamda batı toplumlarına uyum sağlamaya başlamış, bu uyum süreci yalnızca ülkede değil vatandaşlarda da görülmeye başlamıştır. İletişim ve ulaşım imkanlarının gelişmesiyle dünyadaki gelişmelerin (örneğin 1968 olayları) izlenmesinin etkisiyle Türkiye’de de 6. Filo protestoları, ardından işçilerin hak arayışlarını içeren eylemler ve nihayetinde sağ-sol gerilimleri şeklinde deneyimlenmiştir (Beyaz, 2019). Bu kuşağın doğduğu dönemi etkileyen hususlar açısından 1961 Anayasası önem arz etmektedir. İlk defa sendika, toplu sözleşme ve grev hakları anayasal güvenceye kavuşturulmuştur. Sendikalaşma hakkı tüm çalışan kesimlerine tanınmıştır. Toplu iş hukukuna ilişkin bu haklar, batılı toplumlarda yaşananın aksine herhangi bir mücadele sonucu ortaya çıkmamış, sınırlamalar da son derece kısıtlı olmuştur. 1971 muhtırası ve 1980 darbesi ile bu özgürlükler önemli ölçüde ortadan kaldırılmıştır (Tokol, 2019).

Y kuşağı ise kentli nüfusun kır nüfusunu aştığı, 24 Ocak 1980 kararları ile uygulamaya geçirilen Yapısal Uyum Programı aracılığıyla neoliberal ekonomi politikalarının izlenmeye başlandığı, küreselleşme sürecinin etkili olduğu bir döneme denk gelmiştir. Bu dönemde işçi sınıfı sendikalar aracılığıyla reel gelir düzeylerini koruma çabası içerisinde bulunmuştur. 1980 darbesinin etkilerini çocukluklarında deneyimleyen Y kuşağı fertleri, ampirik çalışmalarda genellikle siyasal katılım bakımından apolitik bir karakterle özdeşleştirilmiştir (Erikli, 2019). Bu dönemde, kamu kesiminin özellikle de kamu iktisadi teşekküllerinin etkinliğini ve yerini azaltmayı öngören neoliberal politikalar ile özel kesimin gelişmesini sağlama amacı hedeflenmiştir. Darbeden hemen sonra siyasi partiler ve sendikal örgütler kapatılmış, grev ve lokavt hakkı yasaklanmıştır. Yeni anayasa koruma prensibi yerine düzenleme prensibini önclemiştir. Örgütlenme ve grev hakkına önemli kısıtlar getirilmiştir (Tokol, 2019). Hem X kuşağını hem de Y kuşağını etkileyen darbeler, sadece sosyal ve siyasi alanda değil hatta çoğunlukla ekonomik alanda kendini hissettirmiştir (Erdal ve Dilek, 2008).

İstikrarsız hükümetler, farklı hükümet politikalarını beraberinde getirmiş ve sıkça yaşanan ekonomik krizler işgücü piyasasını da etkilemiştir. X ve Y kuşağı fertleri hem siyasi hem de ekonomik istikrarsızlıkları sıkça deneyimlemiştir. Yılmaz’ın (2006) belirttiği gibi Türkiye Cumhuriyetinin çok partili yaşama geçtikten sonraki ekonomik performansı 1950-1977 arası ve 1977 ve sonrası olarak iki dönemde ele alınmaktadır. İlk dönemde yaşanan büyüme hızı, ikinci dönemin oldukça üstünde olup ikinci dönemde büyüme hızının düşmesine sıklıkla krizler eşlik etmiştir. 1978-80, 1991, 1994, 1999, 2001, 2008, 2018 krizleri bu kırılgan dönemlere örnektir.

Yılmaz’a (2006: 48) göre özellikle 1980 sonrası sıkça yaşanan ekonomik krizler nedeniyle düşük reel ücretler kalıcı bir niteliğe bürünmüştür. Yine Yılmaz ve Karataş (2023) yaptıkları çalışmada ekonomide son elli yılda çalışanların reel gelirlerini ve ücret çevrimlerini belirleyen önde gelen değişkenlerin; ülkenin siyasal iklimi ve demokratikleşme düzeyi, ekonomik krizler, devalüasyonlar ve enflasyonist ortam olduğunu bulgulamışlardır.

Asgari ücret, enflasyon, istihdam oranı ve işsizlik oranı gibi göstergeler ilgili dönemlerde kuşakların gelirleri açısından önem arz eden veriler olarak değerlendirilebilir. Örneğin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2025) verilerine göre aylık brüt asgari ücret, 01.01.1983’te bir önceki asgari ücrete kıyasla %62 oranında artmıştır. 1983-1997 dönemleri arasında asgari ücret bir önceki artışa kıyasla en fazla %108,3 oranında 01.08.1997’de, en düşük ise %51,4 oranında 01.04.1984 tarihinde artmıştır. 1997’deki %108,3’lük artış, 1974-2025 yılları arasındaki en yüksek oransal artıştır. Bu asgari ücret düzeyleri X kuşağı fertlerinin işgücü piyasasına girdikleri dönemleri önemli ölçüde ilgilendirmektedir. Y kuşağı fertleri açısından değerlendirildiğinde ise en fazla artış 01.01.1999 tarihindeki %63,2’lik artışken; en düşük artış 01.07.2007 ve 01.01.2008 tarihlerindeki %4’lük artış dönemleridir. Y kuşağının işgücü piyasasına girdiği dönemlerde görülen asgari ücret artışları X kuşağıninkine kıyasla oldukça düşüktür.

İkinci olarak asgari ücretin artışını enflasyon ile karşılaştırarak asgari ücretin alım gücünün değişimi de tespit edilebilir. X kuşağı için 1982 yılı Ocak ayı, Y kuşağı için 1997 yılı Ocak ayı baz iken TÜFE'deki yıllık değişimin kuşaklar üzerindeki etkisi incelenebilir (Tablo 1).

Tablo 1. Kuşakları İlgilendiren Dönemlerde Enflasyon Artışları

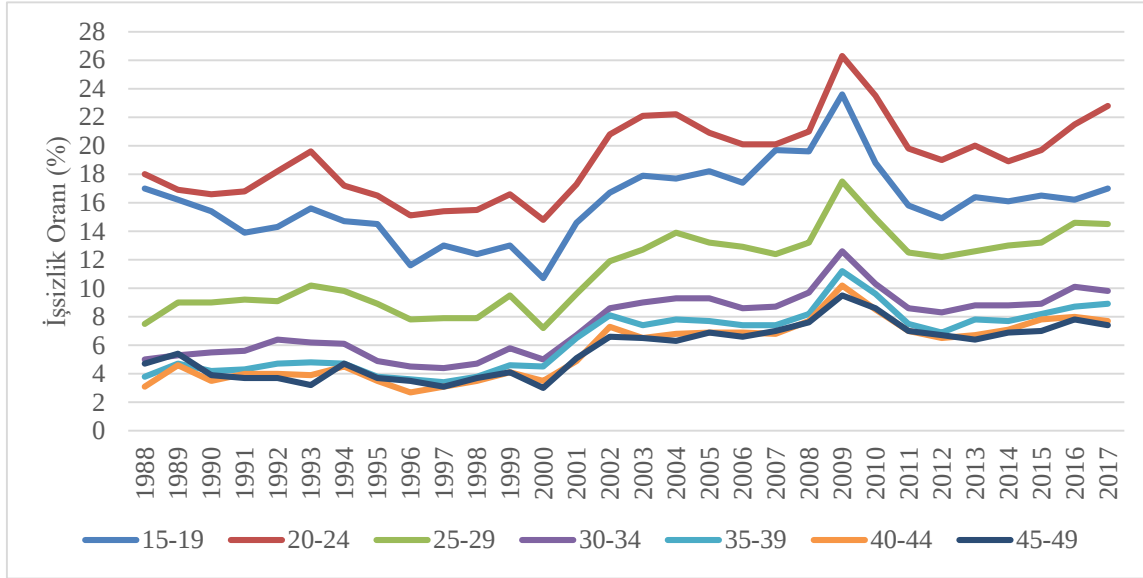
Yıl	Hesaplanan TÜFE*	Yıl	Hesaplanan TÜFE**
1982	100.00	1997	100.00
1983	127.37	1998	201.62
1984	173.31	1999	334.50
1985	264.75	2000	564.89
1986	373.17	2001	767.79
1987	486.40	2002	1,329.47
1988	776.46	2003	1,680.24
1989	1,353.62	2004	1,952.79
1990	2,249.61	2005	2,130.87
1991	3,644.11	2006	2,299.87
1992	6,504.59	2007	2,528.23
1993	10,392.31	2008	2,734.82
1994	17,630.20	2009	2,994.65
1995	40,655.09	2010	3,239.76
1996	73,781.93	2011	3,398.52
1997	129,651.49	2012	3,759.22
		2013	4,033.93
		2014	4,335.82
		2015	4,661.34
		2016	5,107.83
		2017	5,578.71

Kaynak: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (2025) Enflasyon Hesaplayıcısı ile yılbaşından yılbaşına olacak şekilde hesaplanmıştır. Enflasyon hesaplayıcısı söz konusu aralıktaki en yeni mal ve hizmet sepetini kullanarak oranlama ile hesaplama yapmaktadır.

*Ocak 1982 (=100) **Ocak 1997 (=100)

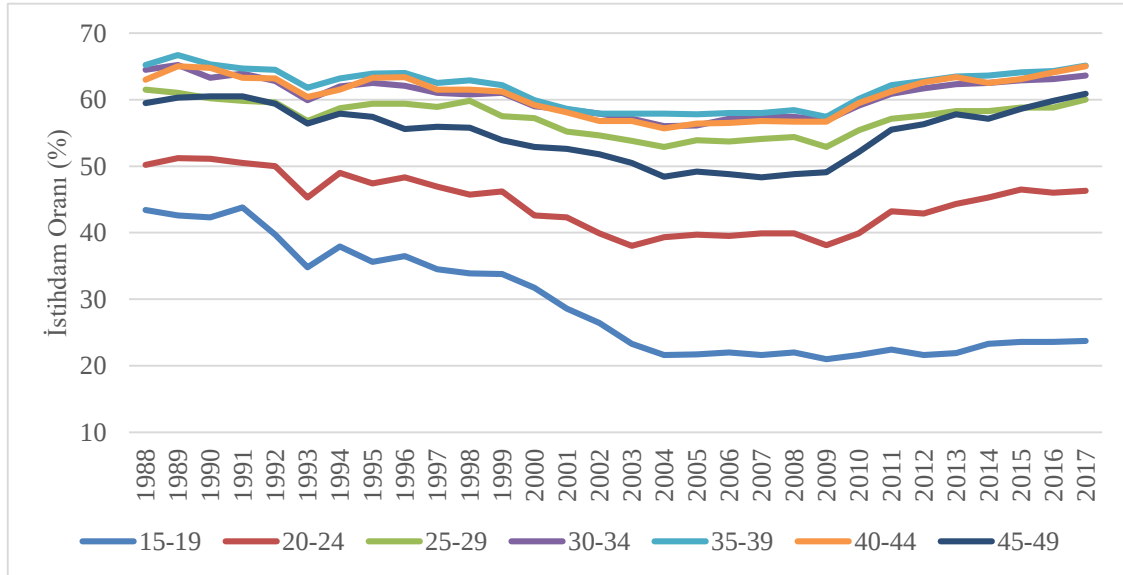
1982 ve 1997 yılları baz alındığında Y kuşağının işgücü piyasasına girmeye başladığı yıllardaki enflasyon oranları, X kuşağınınkinden daha yüksektir. Ancak X kuşağı için 1990 yılı ve sonrasındaki yıllar enflasyon düzeyi bakımından çok daha belirgin artışlar göstermektedir. Dolayısıyla yüksek enflasyon sorunu X kuşağının yarısının ve Y kuşağının tamamının işgücü piyasasına girdikleri dönemlere denk gelmektedir. Özellikle 1994 yılından 1995 yılına geçişte fiyatlarda iki kattan fazla artış gözlenmiştir. Keyder'e (2022) göre 1994 krizine yönelik alınan istikrar kararları enflasyonun düşürülmesine yardımcı olsa da işsizliği artırmıştır.

Yıllara göre işsizlik ve istihdam göstergeleri incelendiğinde hem ekonomik kriz dönemlerinde hem neoliberal ideoloji döneminde hem de X ve Y kuşağı fertlerinin işgücü piyasasına girdikleri dönemlerde deneyimlenen istihdam ve işsizlik düzeyleri tespit edilebilir (Grafik 1).

Grafik 1. Yaş Gruplarına Göre İşsizlik Oranları (1988-2017)

Kaynak: TÜİK (2025a, 2025b) verileri birleştirilerek yazar tarafından oluşturulmuştur.

1988-2017 yılları arasında en yüksek işsizlik oranları sırasıyla 20-24 yaş, 15-19 yaş ve 25-29 yaş aralığında gözlenmektedir. İşsizlik oranları genel olarak birbirine paralel bir dalgalanma göstermekle birlikte kuşaklar arasındaki benzer yaşlardaki farklılıkları da içermektedir. Örneğin X kuşağı fertlerinin 15-19 ve 20-24 yaş aralığına denk gelen sırasıyla 1988-94 ve 1989-99 yıllarındaki işsizlik oranları Y kuşağı fertlerinin aynı yaş düzeylerinde deneyimledikleri işsizlik oranlarına kıyasla hemen hemen tüm yıllarda daha düşüktür. Y kuşağı fertleri için aynı yaşlardaki dönemler 1999-2014 ve 2004-17 yıllarıdır (Grafik 1). 2001 ve 2008 krizlerinden tüm yaş grupları etkilenmiş olsa da Y kuşağı fertleri bundan en çok etkilenen grup olarak gözükmemektedir.

Grafik 2. Yaş Gruplarına Göre İstihdam Oranları (1988-2017)

Kaynak: TÜİK (2025a, 2025b) verileri birleştirilerek yazar tarafından oluşturulmuştur.

İşsizlik oranlarındaki eğilim, istihdam oranlarına birebir yansımamakla birlikte kuşaklar açısından benzer sonuçlar göstermektedir. İstihdam oranları yıllara göre sırasıyla 15-19 yaş, 20-24 yaş ve 45-49 yaş arası nüfusta en düşüktür. 30-34, 35-39 ve 40-44 yaş arası nüfusun istihdam oranları birbirine paralel eğilimler göstermektedir. X kuşağı fertlerinin çocukluk ve gençlik

dönemlerindeki istihdam oranları, yetişkin kohortlara kıyasla düşük olsa da Y kuşağı fertlerinin çocukluk ve gençlik dönemlerine kıyasla yüksektir (Grafik 2).

2. Kuşaklar Arasında Yaş-Kazanç-Yoksulluk Profiline İlişkin Literatür

Neoklasik teoride işgücü arzının bireysel belirleyicileri kişisel tercihler, ücretler, ücret dışı gelirler ve diğer mal ve hizmetlerin fiyatları olarak sıralanabilir (Lordoğlu ve Özkaplan, 2005: 150). Bu belirleyiciler, işçinin kararlarına göre hem bugününü hem de geleceğini şekillendirir.

Tipik bir işçinin yaşam döngüsü boyunca aldığı ücretlerin öngörülebilir bir yol izlediğine dair çok sayıda bulgu mevcuttur. İşçilerin gençken aldıkları ücret düşük olma eğilimindeyken yaş artışıyla beraber artış eğilimi göstermektedir. 50 yaş civarına gelindiğindeyse zirveye ulaşan ücretler, bu yaştan sonra ya sabit kalmakta ya da hafif bir düşüş göstermektedir. Bu yaş-kazanç profili genç ve yaşlı işçiler için boş zamanın fiyatının görece düşük, aradaki dönemlerdeyse en yüksek seviyelerde olduğunu ortaya koymaktadır (Borjas, 2015: 74). Konunun teorik kökeninde Ben-Porath ile Heckman'ın çalışmaları yer almaktadır (Gemicioğlu, 2024). Ben-Porath (1967) çalışmasının temel modelinde fiili (veya gözlemlenen) kazançların tipik yaşam döngüsüne ilişkin bazı niteliksel özellikler ürettiğini belirtmektedir. Model, basitçe başlangıç dönemi, kazanç artış dönemi ve azalış dönemini tasvir etmektedir. Yaşam boyu kazançlar bakımından başlangıçta kazançsız bir dönemin ardından azalan bir oranda artış gösteren dönem gelir. Son aşamada ise kazançların tekrar azalmaya başladığı görülür. Kurama göre gözlemlenen kazançların, bireyin ulaşabileceği maksimum kazanç kapasitesinden daima daha düşük olduğu, daha hızlı değiştiği ve daha geç bir yaşta zirve yaptığı görülmektedir. Modelde her bireyin başlangıçta belli bir miktarda insan sermayesi stoğu bulunduğu belirtilmektedir. Modeli işgücü arzı, kazançlar, tüketim ve eğitimin piyasa dışı faydaları bakımından geliştiren Heckman'ın (1976) modelindeyse bireyler tüketim, boş zaman ve beşeri sermayeden fayda sağlamaktadır. Yaş ilerledikçe tüketim ve boş zamanın değeri artarken; beşeri sermaye yatırımları için yapılan tüketim harcamaları ve beşeri sermaye yatırımına ayrılan zamanın maliyeti ise azalmaktadır. Dolayısıyla bireylerin yaşla birlikte hem kazançları hem de işgücü piyasasına ayırdıkları zaman ters U şeklinde bir seyir izlemektedir (Gemicioğlu, 2024). Yaş-kazanç profili her durumda bu biçimde ilerlemeyebilir. Skirbekk'e (2004) göre kariyer sonlarında problem çözme, öğrenme ve hızın önemli olduğu ileri yaşlarda üretkenlikteki düşüşler kazançları aşağı yönlü etkilese de; deneyim ve sözel becerilerin önemli olduğu görevlerde nispeten yüksek bir üretkenlik düzeyi korunabilmektedir. Özetle tecrübe ile kazanç arasındaki ilişki belli bir yaştan sonra kimi fertler için azalış göstermeyebilir.

Kazanç profiline etki eden hususlardan birisi, Neoklasik yaklaşımın Beşeri Sermaye Teorisinin temelini oluşturan eğitim olgusudur. Adam Smith, Ulusların Zenginliği eserinde pahalı bir makineyle alışılmışın dışında şeyler üretilebileceğini, eğitilmiş işçinin de buna benzediğini ifade etmektedir. Ona göre eğitimin getirisinin fiziksel sermaye yatırımının getirisinden az olmaması gerekmektedir. 1950'li yıllarda Schultz, Mincer ve Becker, Smith'in düşüncelerinden etkilenecek Beşeri Sermaye Teorisini geliştirmiştir ve teorinin temelinde eğitimin verimliliği ve dolayısıyla gelirleri artırdığı düşüncesi yatmaktadır (Biçerli, 2018: 253). Beşeri sermaye modelleri, emek gelirlerinin heterojenliğinde temel bir faktör olarak bireysel yatırım davranışlarını ön plana çıkarır (Mincer, 1970: 6). Kurama göre bazı faaliyetler, bireyin gelecekteki refahını etkiler ve bu yatırımlar fiziksel ve zihinsel yeteneklerini geliştirir (Becker, 1962: 9). Yine eğitimin süresi, emek gelirlerinin farklılaşmasında önemli bir etken olup üretkenliği artıran bu süre, kazançların ileri yaşlara ertelenmesini de beraberinde getirir. Bireyler, gelecekteki gelirlerinin, eğitim maliyetlerini telafi edecek kadar büyük olacağı beklentisiyle eğitim alırlar (Mincer, 1970: 7). Becker'a (1994: 15) göre beşeri yatırım; eğitim, mesleki eğitim ve sağlık hizmetleri, vb. için yapılan harcamalar olup, geleneksel sermaye yatırımıyla uyumludur. Çünkü bu harcamalar bir kişinin yaşamının büyük bir kısmı boyunca sağlığını iyileştirir, kazançlarını artırır. Ancak Borjas'ın (2015: 342, vd.) belirttiği gibi ABD'de 1980 ve 1990'lı yıllarda ücret eşitsizlikleri yalnızca tecrübe ve eğitimle ilişkili olmayıp kimi

vasıf gruplarında da hızla artmıştır. Bu değişikliklere etki eden birçok unsur söz konusudur. İşgücü arzındaki kaymalar (göç gibi), küreselleşme, işgücünün sendikasılaşması, reel asgari ücretin düşmesi ve vasıf yanlı teknolojik değişimler bir bütün olarak ücret eşitsizliklerine sebep olmuştur. Türkiye’yi ele alan çalışmada Gemicioğlu da (2024) kazançlar üzerinde dönem etkisinin sınırlı, yaş ve kohort etkisininse yüksek olduğunu tespit etmiştir. Türkiye işgücü piyasasında beşeri sermaye teorisi ile benzer bir yaş-kazanç profili bulgulanmış olmakla birlikte kohort etkisi, yaşlı kuşaklara kıyasla genç kuşaklarda daha düşük kazançlara işaret etmiştir. Bu da beşeri yatırımın her kuşakta aynı kazanç getirici etkiyi sağlamayabileceğini göstermektedir.

Öte yandan ücretler üzerinde bireyin kararları dışında işgücü piyasasının yapısı da etkili olabilir. Bu anlamda tabakalı işgücü piyasaları, ücret farklılıklarını (ve gelir yoksulluğunu) açıklamada önemli bir paya sahiptir. Neoliberal kuramda ücretler arasındaki farklılıklar, işçilerin verimlilik düzeyleri ile açıklanırken özellikle Kurumcu iktisatta gelir dağılımı, işsizlik ve ayrımcılık gibi sorunlar işgücü piyasasındaki tabakalı yapılanma ile açıklanmaktadır (Lordoğlu ve Özkaplan, 2005: 104, vd.). Doeringer ve Piore’nin (1970) 1964-1969 yılları arasında 75’ten fazla şirketin yönetim ve sendika yetkilileriyle yapılan görüşmelere dayanarak oluşturdukları içsel işgücü piyasaları kuramı, tabakalı yapının önemli bir örneğidir. Kurama göre içsel piyasa, bir üretim tesisi gibi idari bir birimdir. Bu birim, bir dizi kural ve prosedür tarafından yönetilmektedir. İdari kurallarla yönetilen iç piyasa; fiyatlandırma, tahsis ve eğitim kararlarının doğrudan ekonomik değişkenler tarafından yönetildiği dışsal işgücü piyasasından ayrılmaktadır. Ancak bu iki piyasa birbirine bağlı olup içsel piyasaya giriş-çıkış noktalarını oluşturan belirli iş sınıflandırmalarında gerçekleşmektedir. Kalan işler, piyasaya zaten girmiş olan işçilerin terfi veya transfer edilmesi ile doldurulmaktadır. Dolayısıyla bu işler, dışsal piyasadan korunmaktadır. İçsel piyasayı koruyan kurallar, bu piyasada yer alan işçiler için istihdam sürekliliği sağlamaktadır. İçsel-dışsal piyasa yapısı, endüstriler ve meslekler arasında oldukça geniş bir ölçüde değişiklik göstermektedir. Örneğin bir çelik endüstrisinde, hazır giyim endüstrisine kıyasla içsel işgücü piyasaları daha güçlüdür.

Bu çalışmanın diğer bir boyutu olan yoksulluk ise toplumdan topluma, zamana ve tanımlayanın değer yargılarına göre çeşitli şekillerde ele alınmaktadır.³ Bu çalışmada değinilen *görelî yoksulluk* kavramı, ekonomik eşitsizlikle, diğer bir deyişle servet ve gelir eşitsizliğinin toplamıyla ilgilidir. Ekonomik eşitsizlik, ortalama veya ortanca gelir ile en yoksul ve en zengin insanların kazançları arasındaki farkın bir resmini verirken; bu resim görelî yoksulluğu tahmin etmek için özellikle önem arz eder; çünkü ekonomik kaynakların dağılımı, yoksulluğun kapsamı ve derinliği üzerinde doğrudan etkiye sahip olabilir (EUROSTAT, 2010: 15). Kavramın kökeni, Peter Townsend’in *görelî yoksunluk* kavramına dayanmaktadır. Townsend, 1960lı yıllardan itibaren bireyin beslenme, barınma, giyinme gibi temel ihtiyaçlarını esas alan *mutlak yoksulluk* anlayışını eleştirmiştir (Yamamori, 2019). Townsend’in (1979: 915) kuramına göre görelî yoksunluk, toplumda yaygın veya geleneksel olan beslenme biçimlerinin, olanakların, standartların, hizmetlerin ve faaliyetlerin yokluğu veya yetersizliğine işaret eden nesnel bir yokluk halini ifade etmektedir. Yoksunluk, yaşamın tüm temel alanlarında—diğer alanlardaki konumu büyük ölçüde belirleyen imkanların kazanıldığı işyerinde; evde, mahallede ve aile içinde; ulaşımında; ayrıca iş, ev ya da mahalle dışında gerçekleştirilen çeşitli sosyal ve bireysel etkinliklerde—ortaya çıkabilir.

Townsend’in kuramına kimi eleştiriler yapan Amartya Sen de kapasite (yapabilirlik) kavramını kuramsallaştırır. Bu kavram hem Neoklasik iktisadın fayda ve tercih kavramlarından hem de Rawls’un birincil mallar anlayışından duyduğu rahatsızlığın bir sonucu olarak geliştirilmiştir (Yamamori, 2019). Sen’e (1983) göre ilk olarak ihtiyaçların mutlaklığı, onların zaman içinde değişmezliği ile aynı şey değildir. Görelî yoksunluk bir kişinin veya bir hanenin o toplumdaki diğerlerinden daha azını başarabilmesidir ve bu görelilik, zaman içindeki değişimle

³ Genel olarak bu tanımlamalar mutlak, görelî ve sübjektif olarak üç gruba ayrılmaktadır (Yüksel Arabacı, 2019: 181).

kariştirilmemelidir. İkinci olarak çözümü daha güç bir mesele olan “başkalarına göre göreceli olarak daha azına ulaşmak” ile “onların gerisinde kaldığı için mutlak olarak daha azına ulaşmak” arasında bir fark bulunmasıdır. Kapasite yaklaşımına göre yetenekler, bir yandan mallardan ve onların niteliklerinden, diğer yandan da faydalardan farklıdır. Sen, yapabilirlik yaklaşımını bisiklet sahibi olmak ve bisikleti kullanabilmek arasındaki ilişkiyle açıklar. Bisiklet (mal) sahibi olmak, elbette yokluğunda mümkün olmayan bir ulaşım imkanı sağlar. Bu imkan, hareket edebilme kapasitesidir. Bu kapasiteden haz duymak bireye fayda (mutluluk) sağlayabilir. Ancak bu tek başına yaşam standardının bir bileşeni olamaz. Burada fayda zihinsel bir tepkidir. Öte yandan bireyin engelli olması halinde sahibi olduğu bisikleti kullanamaması, yapabilme kapasitesinin yetersizliğine işaret etmektedir.⁴ Sen’e göre yoksulluğu önlemek sosyal politikanın tek amacı değildir. Toplumdaki eşitsizliğin azaltılması başlı başına önem arz etmektedir.

Bireyin yaşam döngüsünde; çalışma hayatına hazırlanması, işe başlaması, terfi alması yollarıyla gelir elde etmesi ve bu yolla yoksulluktan korunması bir bütünün parçası olarak değerlendirilmelidir. Öte yandan bu bütünün parçası olarak çalışıp gelir elde etme yoluyla yoksulluktan korunma ancak ideal bir evrende söz konusu olabilir. Yaşam döngüsü içerisinde çalışmanın önündeki engeller, düzgün iş fırsatları, ekonomik buhranlar, küreselleşme, emeğe verilen değer, beşeri yatırımın maliyeti ve getirisi arasındaki dalgalanmalar, bireysel kararların ötesine geçmektedir. Ayrıca bu nedenler, statik değil, dinamik bir yapıya sahiptir. Yani işgücü piyasasını etkileyen tüm unsurlar farklı dönemlerde olduğu gibi aynı dönemlerde istihdamda bulunan farklı (özellikle genç) kuşakların deneyimlerini de farklılaştırabilecektir. Artık genç kuşaklar, eski kuşaklara kıyasla sosyal ve ekonomik yaşama katılım bakımından daha dezavantajlı bir konumda bulunmaktadır. Esnek işgücü piyasalarının getirdiği atipik işler, diploma enflasyonu, yetenek-açık iş uyumsuzlukları, ekonomilerin küresel kırılmalara taşınması gibi birçok sebep yukarıda bahsedilen basit denklemin gittikçe zorlaştığını göstermektedir. Bu da yoksulluk düzeylerini hem gençler hem de çalışanlar arasında artırma potansiyeli taşımaktadır. Yapılan tespitler ve ampirik çalışmalar da genç kuşakların dezavantajlarını aktarmaktadır:

Örneğin Little (2014) Birleşik Krallık’ta kuşaklar ve sınıflar arasında eşitsizlikleri ele aldığı çalışmasına gençlerin sorunlarının, ortaya çıkan yeni sınıfsal yapılanmanın doğrudan bir sonucu olduğu sözleri ile başlamaktadır. Ona göre 1970-80’lerde orta sınıf gençler, genellikle ev sahibi olabilmekte, merkeze yakın konumlarda oturabilmekte iken kiracıysalar kiralarının karşılığını alabilmekteydiler. Ancak mevcut durumda gençlerin kazançlarının yarısı kiraya ve faturalara gitmekte; dolayısıyla ev almak için birikim yapamamaktadırlar. Üstelik oturdukları daireler de eskimiş, ses yalıtımı sorunları olan dairelerdir. Öte yandan neoliberal değerlerin çok derinlere işlediğini belirten Little, gençlerin “toplumun onlara giderek daha az şey sunduğunu, daha çok küçümseme ve korku gösterildiğini” düşündüklerini belirtmektedir. Ayrıca Little’a göre 2010 borsa krizinde algoritmalarla servet üretip toplumdan kopan “*ağırlıksız milyonerler*” için mikro saniyeler neoliberal kapitalizmin zaman ölçeği haline gelmiştir. Yaşanan tüm gelişmeler ışığında demokratik uzlaşma çözülmekte ve bu çözümlenin sonuçları çoğunlukla kuşaksal terimlerle pratik edilmektedir. Bir yanda emeklilik, ücretsiz sağlık ya da eğitim gibi hakların geri çekilmesini kesinlikle kabul etmeyecek *önceki nesil* varken diğer yanda bu haklara bağımlılıklarını hiç anlamadan büyüyen *genç nesiller* için bu hakların ellerinden alındığı görülmektedir. Üstelik onlara refah hizmetlerinin tembelliği teşvik ettiği yönünde söylemlerde bulunmaktadır.

Little’ın tespitlerine paralel bulgular, kuşaklar arasındaki gelir ve kazanç profillerine ilişkin kimi ampirik çalışmalarla desteklenebilir. Örneğin Duke (2016) tarafından yapılan çalışmada

⁴ Sen’in eleştirileri haklı olsa da nesnel ölçüm ve pratik fayda bakımından bu çalışmada da göreceli yoksul kavramı, belli bir kişisel gelir düzeyinin altında gelir elde edenleri ifade etmektedir.

2014 yılında Y kuşağı temsilcisi olan 30 yaşındaki bir bireyin ortanca toplam kazancı⁵ 2004 yılında X kuşağı temsilcisi olan 30 yaşındaki akranının altında, hatta 1984 yılında bebek patlaması kuşağı temsilcisi olan 30 yaşındaki bir bireyinkiyle neredeyse aynı bulunmuştur. Çalışmada üniversite mezunu X kuşağı fertler ile kıyaslandığında Y kuşağı fertleri aleyhine açığın arttığı gözlenmektedir. Bu artışa üniversite okumanın maliyetleri ve mezuniyet sonrası borçların artması eşlik etmektedir. Üniversite mezunu olmayanlardaysa sonuçlar daha ağırdır. Çalışmanın yapıldığı dönemlerde bu yaştaki fertlerin üniversite mezunu olma olasılıkları daha fazla ve aynı zamanda çalıştıkları ekonominin daha üretken olmasına rağmen böyle bir tespitin yapılması işçilerin aleyhine, işverenlerin lehine işleyen bir emek piyasasından kaynaklandığı ileri sürülmektedir. Bu kuşak, çalışma yaşamlarının neredeyse tamamını iş arayanların fazla, iş olanaklarının yetersiz olduğu bir işgücü piyasasında geçirmiştir. Öte yandan özel sektörde işçi sendikalarının neredeyse ortadan kalktığı bir dönemde bulunulduğundan sendikalaşma oranları da oldukça düşüktür.

ABD’de yapılan diğer bir çalışmada 1965-2018 yılları arasındaki kişisel ortanca gelir ve kazançların enflasyona göre ayarlanarak 2018 yılındaki değerleri tespit edilmiştir. Çalışmada Y kuşağında (1981-96) erkekler bakımından ortanca gelir ve kazançların X kuşağına (1965-80) kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmişken kendi içinde kazanç eşitsizliklerinin de en olumsuz göstergelere sahip olduğu bulgulanmıştır. Kadınlar için durum tam tersidir. Kadınlarda kuşaklar arasında gelir ve kazanç artışı istikrarlı bir şekilde gözlenmiştir. Eşitsizlik bakımından da erkeklerin tam aksine eşitsizlik en düşük düzeylerde (Percheski, 2019). Diğer bir çalışmada da Roche (2017) ABD’de yeni kuşaklar bakımından kadınlar lehine olumlu bir bulguya ulaşmıştır. 1960lar ve 1980lerin başında doğan iki işçi grubunu cinsiyet açığı bağlamında araştıran yazar, genç kuşakta cinsiyete bağlı ücret farkının kohortlar arasında ortalama dört, ortancada yedi puan azaldığını göstermektedir. Çalışmaya göre bunun sebepleri kadınların aile gelirine artan katkıları, kurumsal iyileşmeler veya iş deneyimlerinin başındaki hırslı ve rekabetçi dönemleri ile ilgili olabilir. Dolayısıyla önceki nesle kıyasla milenyum kuşağı daha “kadın dostu” bir işgücü piyasasına sahiptir. ABD’deki bu sonuç, Kolombiya’da yapılan başka bir çalışmayla örtüşmemektedir. Y kuşağı kadınları ve erkeklerini karşılaştıran çalışmada Kolombiya’da Y kuşağı kadınların akran erkeklerle kıyasla ücret açığının %9,5 olduğu tespit edilmiştir. Üniversite mezunlarında bu açık %14’e yaklaşmaktadır (Garcia, Gonzales, Gallo ve Roman, 2020).

Üç refah rejimini temsilen sekiz ülke (Danimarka, Finlandiya, İsveç, Almanya, Fransa, Birleşik Krallık, Avustralya ve ABD) üzerinden araştırma yapan Freedman (2024), 1980’den sonra doğanlar ile 1960-80 arasında doğanları karşılaştırmış ve genç kuşağın, yetişkin kuşağa kıyasla daha düşük bir başlangıç kazanç seviyesine sahip olduğunu tespit etmiştir. Ancak bu kötü başlangıçlara rağmen ilerleyen yıllarda yetişkin kuşağa “yetişiyor” gözükmektedir. Bu da yaşam boyu gelir eşitsizliklerinin kaçınılmaz olmayabileceğini göstermektedir.

İspanya’da yapılan başka bir çalışmada ise *görelî* ve *mutlak* kazançlar üzerinden kuşaklar arasında gelir eşitsizliğinin nasıl geliştiği 2005-19 yılları arası için araştırılmıştır. Çalışmada İspanya’nın deneyimlediği 2008-13 krizi ve ardından 2014 yılında gelen genişleme dönemlerini de içerecek şekilde bebek patlaması (1940ların sonu 1960ların başları), X kuşağı (1960ların ortaları 1970lerin sonları) ve Y kuşağı (1980lerin başları ve 1990lar) fertlerinden 2005-19 yılları arasında özel sektörde tam zamanlı çalışmaya devam edenler araştırma kapsamına alınmıştır. Çalışmada ekonomik krizlerin mutlak gelir dinamiklerini olumsuz yönde etkilediği, görelî kazanç dinamikleri bakımındansa X kuşağının diğer kuşaklara kıyasla daha avantajlı bir konumda olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaya göre, görelî olarak, söz konusu kuşakların işgücü piyasasına geçişlerinde karşılaştıkları ekonomik koşulların, daha avantajlı bir konumda olup olmadıklarını belirlemede kilit bir faktör olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla, X kuşağı işgücü

⁵ Çalışmada toplam kazanç; ücretler, işverenler tarafından sağlanan sağlık sigortası ve 401k sigorta prim payları gibi ödemelerin parasal karşılığını temsil etmektedir.

piyasasına, eğitim fırsatlarının gelişmesiyle birlikte güçlü ekonomik büyüme bağlamında, diğer bir deyişle daha şanslı bir konumda girmektedir. Diğer kuşaklar ise daha çok ekonomik krizlerin etkisinde işgücü piyasasına dezavantajlı olarak girmiştir (Escalonilla, Cueto ve Perez-Villadoniga, 2022).

3. Araştırmanın Yöntemi ve Veri Kaynağı

Bu çalışmada TÜİK tarafından hazırlanan 2006 ve 2020 yılları GYKA mikro veri setleri üzerinden nicel bir araştırma yapılmıştır. GYKA veri setleri, bir önceki takvim yılına ait bilgiler içermektedir. Yani 2006 veri seti 2005, 2020 veri seti ise 2019 yılına ait kesit verilerden oluşmaktadır. Veri setleri kesit olsa da setlerde yer alan ağırlıklandırma katsayısı aracılığıyla evren verisine ulaşılmaktadır. Çalışmada bu katsayı kullanılarak evren sonuçlarına ulaşılmıştır. Ülke nüfusu 2005 yılında 67.630.756, 2019 yılındaysa 81.872.636'dır.

Çalışmada ilk olarak kıdem süresine bağlı olarak 2005 ve 2019 yıllarındaki ortalama gelir (ücret ve girişimci gelirleri) ve göreceli yoksulluk düzeyleri karşılaştırılmıştır. Böylelikle artan kariyer süresi ile gelirler ve yoksulluk arasında bağlantı kurulmaya çalışılmıştır. Bunun için veri setlerinde fertlerin gelir getirici bir faaliyette bulundukları süreye ilişkin değişken olan FI330'a ait veriler yeniden tanımlanmıştır.⁶ İki veri setinde de gelir getirici faaliyette bulunulan süre yıl üzerinden hesaplandığı için 1 yıldan küçük değerlerin ay olarak yansıtıldığına dair bir bilgi bulunmadığından bu süre beşer yıl olarak kategorilendirilmiştir. İlk grup 1-5 yıl olarak sonuncu grupsa 41 yıl ve üzeri kıdeme göre yeniden tanımlanmıştır.

Yoksulluğun hesaplanmasında gelir yoksulluğu dikkate alınmış ve OECD modifiye edilmiş eş değerlik ölçeğine göre yıllık kişi başı medyan gelirin %60 yoksulluk eşiği üzerinden yoksulluk sınırları hesaplanmıştır. 2005 yılında yoksulluk sınırı 2.843 TL, 2019 yılındaysa 14.873 TL olarak tespit edilmiştir. Yoksulluk sınırı, virgülden sonraki değer 0,5'in altında ise aşağı; 0,5 ve üzerinde ise yukarı yuvarlanmıştır. Ferdin bu gelir düzeylerinin altında gelir elde etmesi halinde yoksul olduğu, bu gelir düzeyinin üstünde gelir elde etmesi halindeyse yoksul olmadığı kabul edilmiştir. Gelir düzeyleri arttıkça göreceli gelir yoksulluğunun da düşmesi beklenmektedir.

Çalışmada kariyer süresine ilişkin karşılaştırmalı analizlerin yapılmasının ardından ikinci olarak kuşaklar ile ilgili analiz yapılmıştır. Bu amaçla evren içinden X ve Y kuşağını temsilen sırasıyla 1966–1970 ve 1981–1985 yılları arasında doğanlar analize dahil edilmiştir. Grupları karşılaştırmak için beşer yıllık gruplar seçilmiştir. Daha geniş grupların seçilmemesinin sebebi hem iki kuşağın eş sayıda doğum yılının seçilmek istenmesi hem de Y kuşağını temsil eden nüfusun önemli bir bölümünün özellikle 2005 yılında işgücü piyasasında bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Kuşaklar analizinde seçilen kohortların net ücret, girişimci ve toplam gelirleri ortalama kazançlar üzerinden karşılaştırılmıştır. Son olarak belirlenmiş kıdem aralıklarında 2005 yılında çalışma hayatında bulunan iki farklı kohortun bu çalışmalarına kesintisiz devam ettikleri varsayımıyla 2019 yılındaki gelir yoksulluk oranları tespit edilmiştir. Kohortların kıdem sürelerinin belirlenmesinde iki kriter dikkate alınmıştır. (i) İki kohortun da işe başlama yaşı en genci için 15-19 yaş, en yaşlısı için 19-23 yaş aralığı olarak belirlenmiştir. (ii) 1966–1970 kohortunun 2005 yılındaki yaş aralığına, 1981–1985 kohortunun 2019 yılındaki

⁶ 2006 veri setinde değişken, “ferdin geçen hafta içinde aynı veya nakdi bir gelir elde etmek için bir saat bile olsa bir işte (ücretli, yevmiyeli, maaşlı, kendi hesabına, işveren veya ücretsiz aile işçisi) çalışan veya geçici olarak başında bulunmadığı bir işi olan kişileri” kapsamaktadır. Genel kapsam bu olmakla birlikte daha önceden de aynı veya nakdi bir gelir elde etmek amacıyla çalışanlar da bu kapsamda değerlendirilmektedir. 2020 veri seti kılavuzunda değişken “...ferdin kendi tanımlamasına göre şu anki durumunda kendisini ücretli, maaşlı, yevmiyeli, kendi hesabına veya işveren olarak yarı zamanlı veya tam zamanlı çalışan olarak tanımlayanlar ile geçen hafta içinde aynı veya nakdi bir gelir elde etmek için bir saat bile olsa bir işte (ücretli, yevmiyeli, maaşlı, kendi hesabına, işveren veya ücretsiz aile işçisi) çalışan veya geçici olarak başında bulunmadığı bir işi olan kişileri” kapsamaktadır. Bununla birlikte yine daha önceden de aynı veya nakdi bir gelir elde etmek amacıyla çalışanlar da bu kapsamda değerlendirilirken öğrenci, vb. kişilerin tatil zamanlarında yaptıkları geçici işler bu kapsamda değerlendirilmemektedir.

yaş aralığına en yakın yaş grubuna ulaşmasına dikkat edilmiştir. Veri setleri arasındaki yıl farkı 14 yıl olduğundan kıdemlerde belirlenen 5 yıllık aralıklar dolayısıyla bir yıllık bir yaş farkı oluşmuştur. 2005 yılında 1966–1970 kohortu 35-39 yaşında iken 2019 yılında 1981–1985 kohortu 34-38 yaş aralığındadır.

4. Bulgular

4.1. Fertlerin Gelir Getirici Bir Faaliyette Bulunulan Süreye Göre Görünümü

Fertlerin hem 2005 hem 2019 yıllarında gelir getirici bir faaliyette bulunulan (kısaca çalışılan) süre bakımından en fazla payı en düşük kıdeme sahip olan 1-5 yıl kıdemi olan fertler oluşturmuştur (Tablo 2). Öte yandan ülke nüfusunun yaşlanması ile birlikte 2019 yılında işgücü piyasasında bulunan fert oranının 2005 yılındaki orana nazaran tüm kıdem grupları için daha yüksek olduğu görülmektedir. Örneğin 2005 yılında 41 yıl ve üzeri kıdeme sahip olan fertlerin genel nüfus içindeki yüzdesi 2,9 iken 2019’da bu oran bir puan daha artarak 3,9’a yükselmiştir. Bunun bir sonucu olarak 2005 yılında ülke nüfusunun %46,1’i bir yıl veya üzerinde bir çalışma geçmişine sahipken; 2019’da bu oran %57’ye çıkmıştır. Her iki yılda da 26-30 yıllık iş tecrübesinin ardından çalışmaya devam eden veya etmiş fert sayısı bir önceki kıdeme nazaran neredeyse yarıya düşmektedir. Örneğin 2005 yılında 26-30 yıla sahip kıdemi olanların oranı %4,4 iken; 31-35 yıl kıdemi olanların oranı %2,5’e düşmektedir. Benzer durum 2019 yılında da geçerlidir. Bu ayrılmanın muhtemel sebeplerinden birisi, yasal emeklilik şartlarından olan prim ödeme gün sayısı şartının doldurulması olabilir.

Tablo 2. Kıdeme Göre Çalışan Sayısı ve Oranı

Çalışılan Süre	2005		2019	
	Kişi	Nüfus İçindeki Yüzdesi	Kişi	Nüfus İçindeki Yüzdesi
1-5 Yıl	7.095.545	10,5	10.603.560	13
6-10 Yıl	5.156.575	7,6	6.966.404	8,5
11-15 Yıl	3.705.191	5,5	5.105.294	6,2
16-20 Yıl	3.938.767	5,8	5.497.883	6,7
21-25 Yıl	3.233.504	4,8	4.366.482	5,3
26-30 Yıl	3.004.401	4,4	5.075.531	6,2
31-35 Yıl	1.664.214	2,5	2.941.660	3,6
36-40 Yıl	1.428.850	2,1	2.947.428	3,6
41 Yıl ve üzeri	1.947.787	2,9	3.162.707	3,9
Toplam	31.174.833	46,1	46.666.947	57

Kaynak: TÜİK (2006, 2020) mikro veri setleri üzerinden yazar tarafından hesaplanmıştır.

14 yıllık süreçte ülke nüfusu yaşlandıkça işgücü piyasasında bulunan ve herhangi bir kıdeme sahip olan fert sayısı ve oranı artmıştır. 2005 yılında, genç nüfusa sahip bir ülke olarak hiç çalışmayanların oranı %53,9 iken; 2019 yılında %43’e düşmüştür.

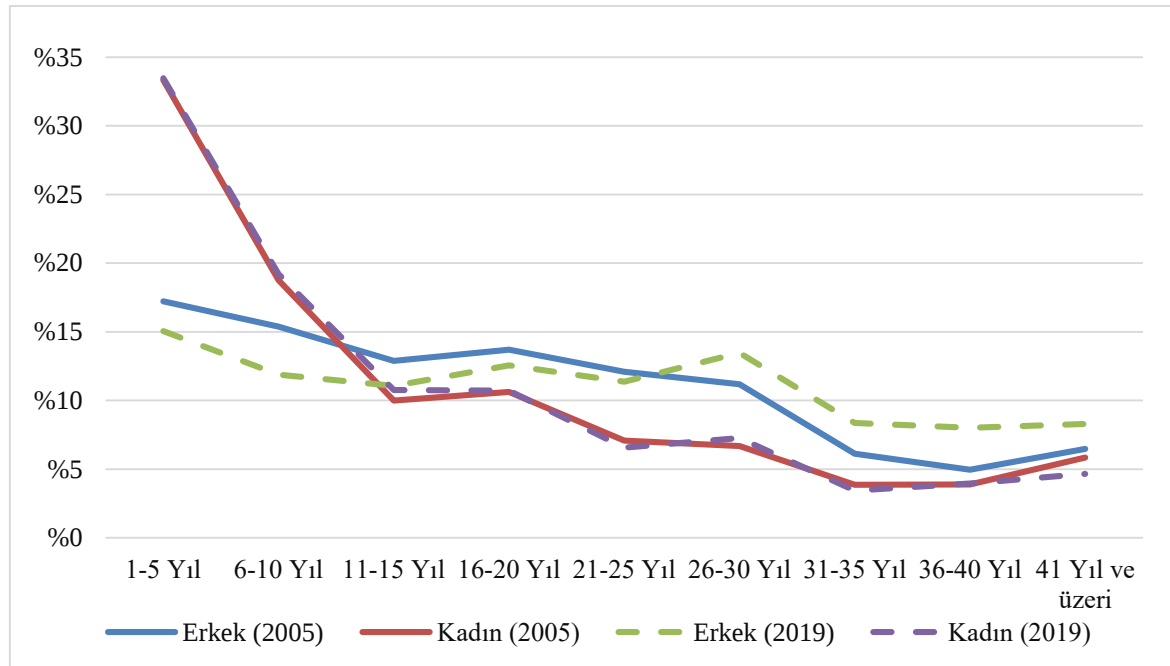
Çalışma deneyimi olan fertlere cinsiyet özelinde bakıldığında genel tabloya benzer sonuçlar görülmektedir (Tablo 3). Kıdem yükseldikçe çalışan fert sayısında bir azalış gözlenmektedir; yine 26-30 yıl kıdemden sonra çalışan sayısında önemli bir düşüş gözlenmektedir. İşgücü piyasasına giren kadın sayısı erkeklere nazaran daha fazla olsa da 2005’te ikinci dilimden (6-10 yıl), 2019’da üçüncü dilimden (11-15 yıl) itibaren kadınların piyasadaki rollerinin azaldığı görülmektedir.

Tablo 3. Cinsiyete ve Kıdeme Göre Çalışan Sayısı

Kıdem Süresi	2005		2019	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
1-5 Yıl	3.520.386	3.575.160	4.094.483	6.509.077
6-10 Yıl	3.143.665	2.012.909	3.234.304	3.732.099
11-15 Yıl	2.633.526	1.071.665	3.013.891	2.091.402
16-20 Yıl	2.800.381	1.138.386	3.415.843	2.082.040
21-25 Yıl	2.473.027	760.477	3.091.362	1.275.120
26-30 Yıl	2.286.891	717.509	3.663.633	1.411.898
31-35 Yıl	1.251.153	413.061	2.273.670	667.990
36-40 Yıl	1.013.251	415.599	2.178.084	769.344
41 Yıl ve üzeri	1.321.658	626.129	2.257.224	905.482

Kaynak: TÜİK (2006, 2020) mikro veri setleri üzerinden yazar tarafından hesaplanmıştır.

Tablodaki verilerin daha iyi anlaşılması için kıdem süresine göre piyasada kalma yüzdeleri cinsiyetlere ve yıllara göre incelemekte fayda bulunmaktadır. 2005 yılına ait yüzdeler düz çizgilerle, 2019 yılına ait yüzdeler kesikli çizgilerle yansıtılmıştır (Grafik 3).

Grafik 3. Cinsiyete ve Kıdeme Göre Çalışan Oranı

Kaynak: TÜİK (2006, 2020) mikro veri setleri üzerinden yazar tarafından hesaplanmıştır.

Grafikte görüldüğü gibi işgücü piyasasına giren kadınların hem 2005'te hem de 2019'da %33'ünden fazlası 1-5 yıl kıdeme sahipken erkeklerde bu oran 2005'te %15,4'ken 2019'da %11,9'dur. İlk başta bu durum kadınların daha fazla işgücü piyasasında yer aldığı yorumuyla olumlu yönde açıklanabilse de grafiğin devamında kadınların hem 2005'te hem de 2019'da neredeyse birbiriyle örtüşen eğrilere sahip oldukları ve 31-35 yıl kıdeme kadar önce yatay giden sonra düşüş gösteren bir kıdeme sahip olduklarını göstermektedir. Erkeklerde ise durum daha farklıdır. 2005 ve 2019 eğrileri birbiriyle örtüşmemektedir. Ancak kadınlara nazaran daha yatay bir seyir söz konusudur. 2005 yılında kıdemler arasındaki yüzde farkı (%4-%17,2) %13 civarındayken 2019 yılında (%8,3-%11,9) yaklaşık %4'tür. İki yıl birlikte karşılaştırıldığında erkeklerin piyasada daha uzun süreler kaldıkları, kadınlarınsa piyasaya giriş düzeyleri yüksek

olsa da piyasada tutunamadıkları görülmektedir. Çocuk sahibi olma, toplumsal cinsiyet rolleri, pozitif ayrımcı uygulamaların yetersizliği gibi nedenler kadınları piyasadan uzaklaştırıyor olabilir.

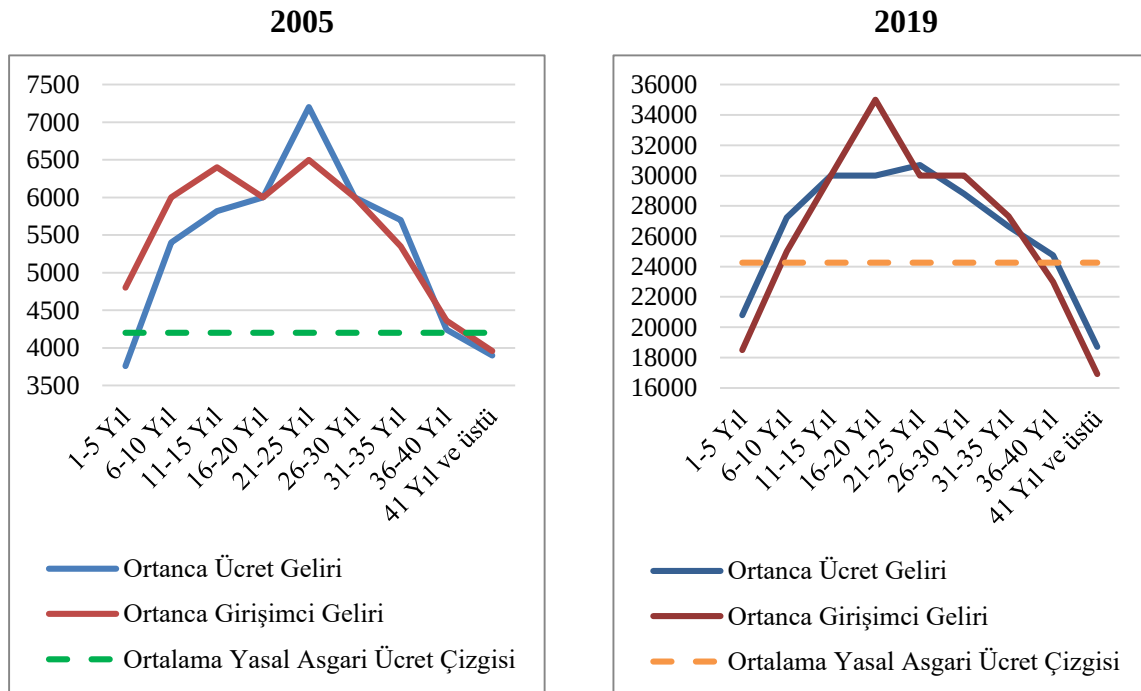
4.2.Kıdeme Göre Kişisel Fert Gelirlerinin Düzeyi

Kişisel gelir miktarının çalışanın kariyer uzunluğuna göre artması beklenir. Bu işçiler açısından yasal olarak asgari ücrette bir artışla söz konusu olabileceken; aynı zamanda terfi ve/veya kıdemin getirmesi muhtemel artışlarla da yükselebilecektir. Memurlar açısından kademe, derece, gösterge ve toplu sözleşme zamları ve/veya terfi imkanlarına bağlı olarak artabilecektir. İşveren veya kendi hesabına çalışanlar açısından düşünüldüğünde uzun kariyer süreleri müşteri çevresinin genişlemesi ve mal ve hizmet satışlarının artışlarına bağlı olarak girişimci gelirlerinin de artması beklenir. Bu başlıkta yıllık net nakdi ücret, yevmiye, maaş ile yıllık net nakdi girişimci geliri net asgari ücretle karşılaştırılmıştır.

Nüfusun geneline bakıldığında 2005 yılında ortalama net girişimci geliri (5.594 TL), ortalama net ücret (ücret, yevmiye, maaş) gelirinden (4.800 TL) fazla iken 2019 yılında ücret gelirleri lehine bir dönüşüm söz konusudur. 2019 yılında ortalama net girişimci geliri (25.631 TL), ortalama ücret gelirinin (26.400 TL) gerisinde kalmıştır (Grafik 4).

Kıdem düzeylerine göre ücret ve girişimci gelirleri incelendiğinde 2005 yılında 1-5 yıl arasında kıdemi olanların ücret gelirleri; 2019 yılında ise hem ücret hem de girişimci gelirleri yasal asgari ücret çizgisinin altında değerlere sahiptir. 2005 yılında 16-20 yıla kadarki tecrübe dönemlerinde elde ettikleri ortalama gelir, ücretlilerinkinden daha yüksektir. Takip eden kıdemlerde ya ücretliler yüksek gelir elde etmekte ya da girişimci gelirlerine denk bir kazanç durumu söz konusudur. 2019 yılı incelendiğinde ilk kıdem düzeylerinde 2005 yılındakinin tam tersi bir durum görülmektedir. Ücretliler 1-5 ve 6-10 yıllık kıdemlerde girişimcilerden daha yüksek gelir elde etmekte; 6-10 yıldan itibaren asgari ücretten yüksek düzeyde gelir elde ettikleri gözlenmektedir. Hem 2005 yılında hem de 2019 yılında en yüksek çalışma süresine sahip fertler asgari ücret çizgisinin altında ücret veya girişimci geliri elde etmektedir.

Grafik 4. Ortanca Ücret ve Girişimci Gelirleri

Kaynak: TÜİK (2006, 2020) mikro veri setleri üzerinden yazar tarafından hesaplanmıştır.

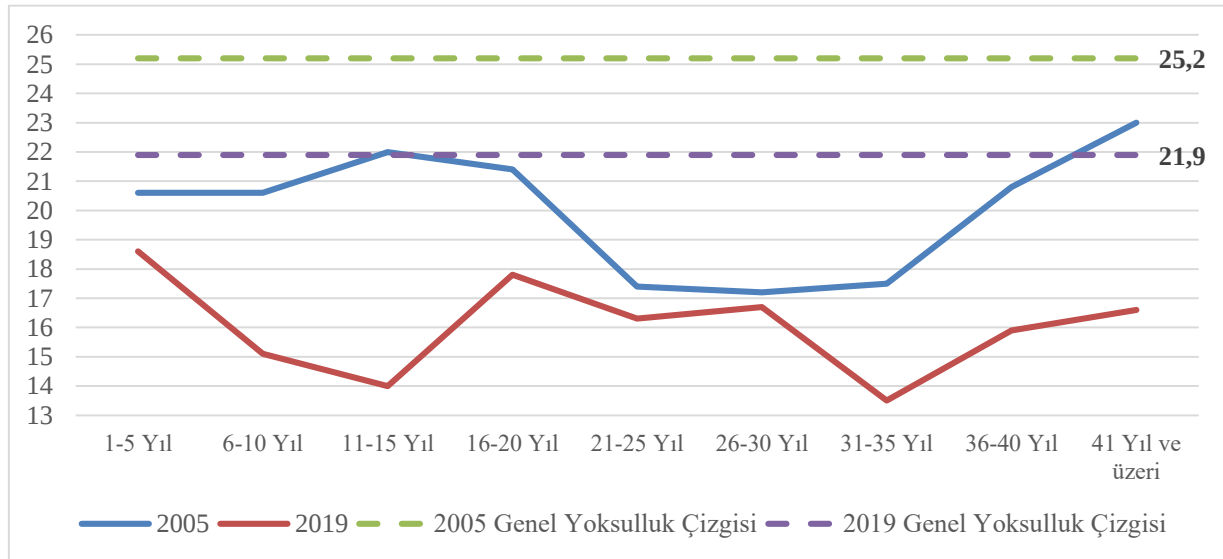
Ücretlilerin en yüksek ücret aldıkları kıdem düzeyi her iki yılda da 21-25 yılken, girişimcilerde farklılaşmaktadır. 2005 yılında 11-15 ve 21-25 yıl olan en yüksek gelir, 2019 yılında 16-20

yıldır. Her iki yılda da 26-30 yıldan itibaren gözle görülür bir gelir düşüşü gözlenmektedir. Bunun muhtemel sebeplerinden birisi yasal ve fiili emeklilik yaşlarının düşüklüğü dolayısıyla piyasadan kısmen çekilerek kısmi zamanlı çalışmaya devam etme durumu olabilir. 1-5 yıl kıdeme sahip fertler açısından da özellikle ücretlilerde kayıtdışı istihdam veya esnek çalışma biçimleri düşük gelirlerin muhtemel sebepleri arasında yer alabilir. Gelirlerin yıllık hesaplanması dolayısıyla yılın geç dönemlerinde işe başlamış olanlar açısından aşağı yönlü ufak sapmalar yaşanmış olabilir.

4.3.Kıdeme Göre Yoksulluk Düzeyi

Kariyer süresi uzadıkça elde edilen gelirin yükselmesi öngörüsü dolayısıyla fertlerin gelire bağlı yoksulluk oranlarının da düşmesi beklenmelidir. Hem 2005 hem de 2019 yıllarında çalışma deneyimi bulunan fertlerin yoksulluk oranları, ülkenin genel nüfusunun yoksulluk düzeyinin altındadır. Ayrıca 2005 yılında hem genel yoksulluk hem de kıdeme bağlı yoksulluk oranları 2019 yılına nazaran yüksektir (Grafik 5). Öte yandan bu sonuç 2019 yılında ülke nüfusunun genel refahının yükseldiği şeklinde yorumlanmamalıdır. Bireylerin gelirleri artmış olabileceği gibi orta gelir düzeyindeki fertlerin gelirlerinin toplu düşüşü, toplam hane gelirlerinde ve dolayısıyla yoksulluk sınırlarında da düşüş yaratabilecektir. Ancak kıdeme dayalı yoksulluk oranları ile genel yoksulluk oranları karşılaştırıldığında 2005 yılında yoksulluk oranlarının en düşük olduğu kıdemlerin 21-30 yıl arasında kıdemi olanlar olduğu gözlenirken; 2019'da bu kıdem 31-35 yıl ve ardından 11-15 yıldır. Bu iki kıdem arasında ise yoksulluk oranlarının önemli ölçüde yükseldiği görülmektedir.

Grafik 5. Kıdeme Göre Yoksulluk Oranı

Kaynak: TÜİK (2006, 2020) mikro veri setleri üzerinden yazar tarafından hesaplanmıştır.

2005 yılında yoksulluk oranlarının en yüksek olduğu kıdem, 41 yıl ve üzeri kıdemdir. 2019'da ise bu oran en kıdemsiz grupta en yüksektir. İki yılda en benzer eğilim 31-35 yıl kıdemden sonra yoksulluk oranlarının artışı geçmesidir.

4.4.Seçilmiş Doğum Kohortlarının Kişisel Gelir Durumlarının Karşılaştırılması

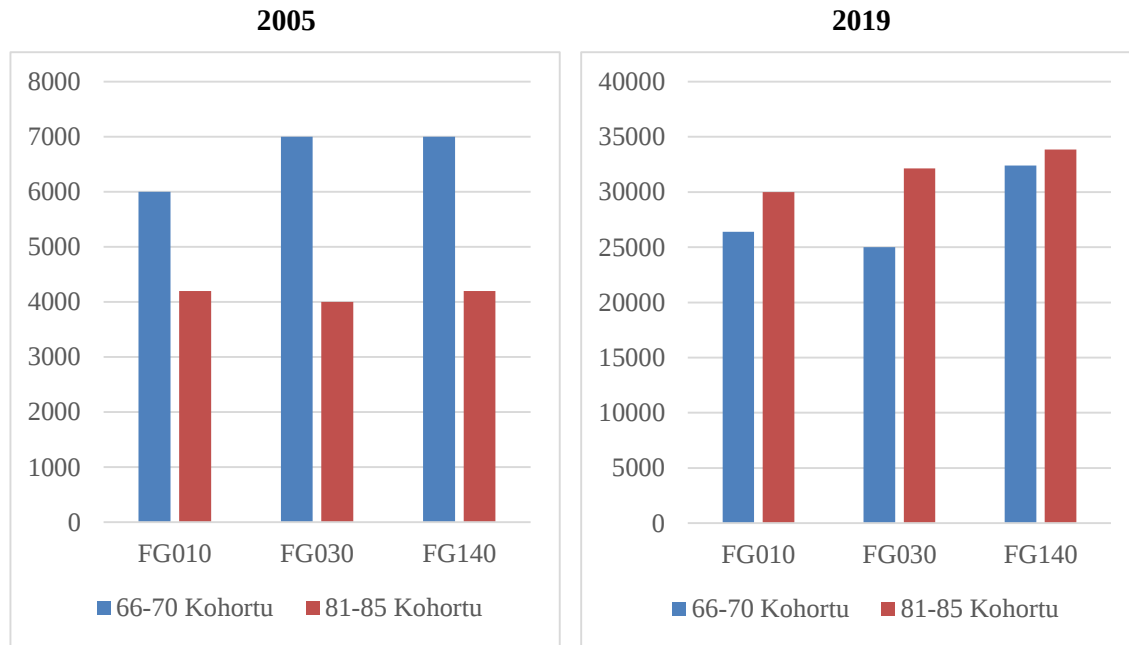
İşgücü piyasasında aynı anda birden fazla doğum kohortundan fertler bulunmaktadır. Literatür kısmında değinildiği gibi her kuşağın içinde bulunduğu yaşam koşullarının farklı olması dolayısıyla kuşaklar arasındaki yaşam deneyimleri aynı dönem içinde dahi farklılaşabilir. Bunun için bu başlıkta X kuşağının temsilcisi olarak 1966–1970; Y kuşağının temsilcisi olarak 1981–1985 doğum kohortu analiz edilmiştir.

2005 yılında 35-39 yaş aralığında olan 1966–1970 kohortu, 2019'da 49-53 yaşa; 1981–1985 kohortuysa 20-24 yaş aralığından 34-38 yaş aralığına ulaşmıştır. Bu kohortlardan 2005 ve

2019 yıllarında gelir getirici faaliyette bulunanların sayısı ve çalıştıkları yıl bilgisi incelendiğinde 1966–1970 kohortunun üyelerinden gelir getirici bir faaliyette bulunanların sayısı 2005’te 3,6 milyon, 2019’da 3,8 milyon olup bu kohortun gelir getirici faaliyette bulundukları yıl sayısı sırasıyla ortalama 15,16 ve 24,7’dir. Geçen 14 yıllık süreçte ortalama düzeyde 9, ortanca düzeyde 12 yıllık bir tecrübe artışı gözlenmektedir. Genç kohortta ise gelir getirici faaliyette bulunan fert sayısı 3,2 milyondan 5,4 milyona yükselirken ortalama çalışma süresi 4,25 yıldan 12,57 yıla, diğer bir deyişle 8 yıl, ortanca düzeyde ise 4 yıldan 13 yıla toplam 9 yıl artış söz konusudur. 14 yılda genç kohort, yaşlı kohorttan daha az tecrübe edinmiş veya edinmek zorunda kalmıştır.

Bu iki kohortun aktif gelirleri incelendiğinde 2005 yılında net nakdi ücret ve girişimci gelirlerinde açık bir şekilde daha yetişkin olan 1966–1970 kohortunun yüksek gelir aldığı görülmekle birlikte; 2019’da bu durum 1981–1985 kohortu lehine dönmüştür. Sonuçlara oransal olarak bakıldığında farklılık daha net anlaşılmaktadır. 2005 yılında 1981–1985 kohortu, nakdi ücret bakımından 1966–1970 kohortunun %70’i kadar; nakdi girişimci geliri bakımındansa %57’si kadar bir gelir elde etmiştir (Grafik 6).

Grafik 6. Kohortlara Göre Kişisel Gelirlerin Ortanca Değerleri (Yıllık, TL)

FG010: Ferdin ilgili yılda elde ettiği toplam net nakdi ücret, maaş, yevmiye geliri

FG030: Ferdin ilgili yılda elde ettiği toplam net nakdi müteşebbis geliri

FG140: Ferdin ilgili yılda elde ettiği gelirlerin toplam değeri

Kaynak: TÜİK (2006, 2020) mikro veri setleri üzerinden yazar tarafından hesaplanmıştır.

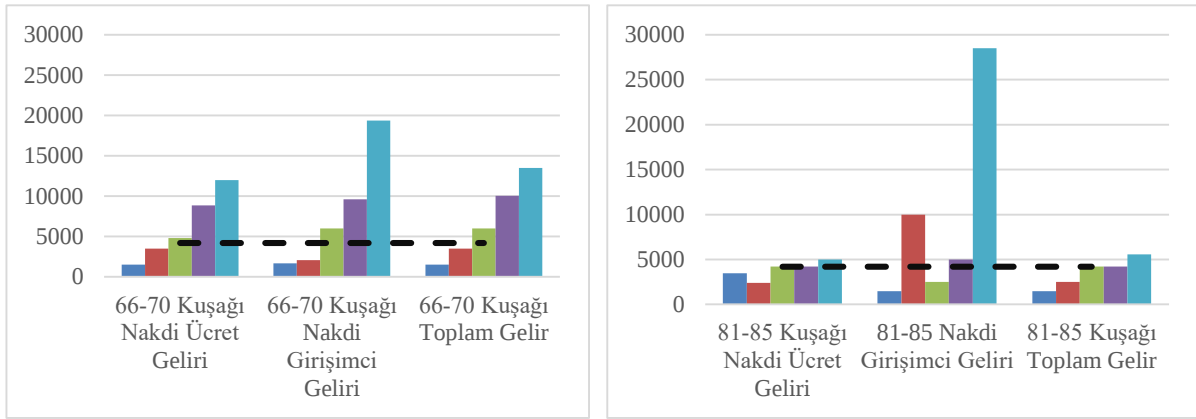
Fertlerin kişisel gelirlerinin toplamı incelendiğinde 2005 yılında 1966–1970 kohortunun açık bir şekilde yüksek gelir elde ettiği; 2019 yılında ise 1981–1985 kohortunun küçük bir oranda daha yüksek gelir elde ettiği tespit edilmiştir. 2005’te 1981–1985 kohortunun ortanca geliri, 1966–1970 kohortunun %60’ı iken; 2019’da bu oran %104’tür. 2005’te 20-24 yaş aralığında çok daha düşük geliri olan genç kuşak, 2019’da 34-38 yaş aralığındayken 49-53 yaş aralığındaki fertlerden düşük bir oranda daha yüksek gelir elde etmektedir.

İşgücü piyasasında bulunan veya bulunmuş olan fertlerin eğitim durumlarına göre gelirleri incelendiğinde beşeri yatırım farklarının getirileri de gözlemlenebilir. Eğitim durumuna göre net nakdi ücret ve girişimcilik gelirleri birkaç istisna dışında eğitim düzeyi arttıkça yükselme eğilimindedir. Ancak 1981–1985 kohortunun üniversite mezunları, hem 2005 yılında hem de 2019 yılında tek bir istisna grup dışında 1966–1970 kuşağından çok daha düşük ücret veya

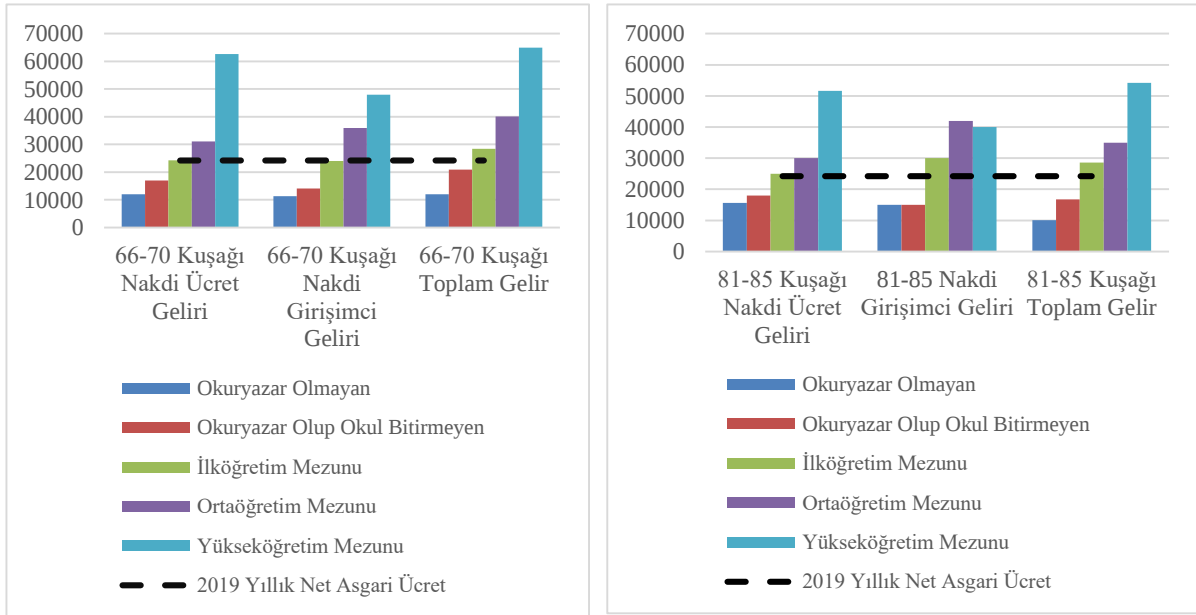
girişimci geliri elde etmektedir. Öte yandan 2005 yılında 1966–1970 kohortunun ortaöğretim mezunlarının elde ettikleri ücret, girişimci veya toplam gelir değerleri, 1981–1985 kohortunun ortaöğretim mezunlarının iki katı kadardır. Hatta üniversite mezunu olup ücret geliri elde eden 1981–1985 kohortunun üniversite mezunlarından daha yüksek ücretlere sahiplerdir. 2019 yılında ise yine 1966–1970 kohortundan olup üniversite okuyan fertlerin ücret, girişimci ve toplam gelir düzeyi bakımından 1981–1985 kohortunun üstünde gelir elde ettikleri görülmekte; 2005’te üniversite mezunu olanların girişimci gelirleri daha yüksekken 2019’daysa girişimci gelirleri ücret gelirlerinin altına düşmektedir (Grafik 7).

Grafik 7. Kohortlara ve Eğitim Durumuna Göre Kişisel Gelirlerin Ortanca Değerleri (Yıllık, TL)

2005

2019

Kaynak: TÜİK (2006, 2020) mikro veri setleri üzerinden yazar tarafından hesaplanmıştır.

Kesikli siyah çizgiler ile temsil edilen yıllık net asgari ücret çizgileri kontrol edildiğinde özellikle okuryazar olmayan veya okuryazar olup herhangi bir eğitim kurumundan mezuniyetleri bulunmayanların çoğunlukla asgari ücretin altında ücret veya girişimci gelirleri aldıkları gözlenmektedir. İlköğretim mezunları da genel olarak asgari ücret dolaylarında kazanmaktadır.

4.5.Seçilmiş Doğum Kohortlarının İşgücü Piyasasındaki Durumlarının Karşılaştırılması

Kişisel gelir durumlarını etkileyen başlıca bireysel unsurlara değinmekte fayda bulunmaktadır. Bunlardan bazıları bireyin düzenli işe başlama yaşı, işgücü piyasasına katılım düzeyi, iş arama durumu, asıl ve ek işteki çalışma süreleridir.

İlk olarak bu kohortlardan (ücretsiz aile işçiliği dahil, ancak öğrenciyken part time yapılan geçici işler hariç olmak üzere) çalışma hayatında bulunan veya bulunmuş olan fertlerin **düzenli bir işe başlama yaşları** incelendiğinde ortalama ve ortanca düzeyde her iki yılda da bu yaş, 18-19 aralığındadır. Öte yandan her iki kohortta da düzenli bir işe başlama yaşı en düşük 8 olarak gözlenmişken asıl işe başlama yaşı 15 ve 18 yaşta ağırlık göstermektedir. Örneğin 2019 yılında 1981–1985 kohortunda olup iş tecrübesi olanların %12,7’si 18 yaşında, %8,8’i 15 yaşında işe başlamış gözükmemektedir. 1966–1970 kohortundaysa bu oranlar sırasıyla %12,9 ve %12,5’tir. X kuşağı fertlerinde 15 yaşından sonra başlayanların oranı Y kuşağına kıyasla daha fazladır.

İkinci olarak **işgücü piyasasına katılım** düzeyleri karşılaştırıldığında 2005 yılında 1966–1970 kohortu fertlerinin %73’ü; 1981–1985 kohortu fertlerininse %58,4’ünün piyasada bulunduğu tespit edilmiştir. Bu oranlar 2019 yılında sırasıyla %84,6 ve %85,2’ye yükselmiştir. 14 yıllık süreçte 34-38 yaşına ulaşan 1981–1985 kohortunun %85,2’sinin piyasada yer alması genç kohortun 49-53 yaşına ulaşan yetişkin kohorta kıyasla daha fazla ferdinin düzenli bir işte işgücü piyasasında bulunduğunu veya bulunmuş olduğunu göstermektedir.

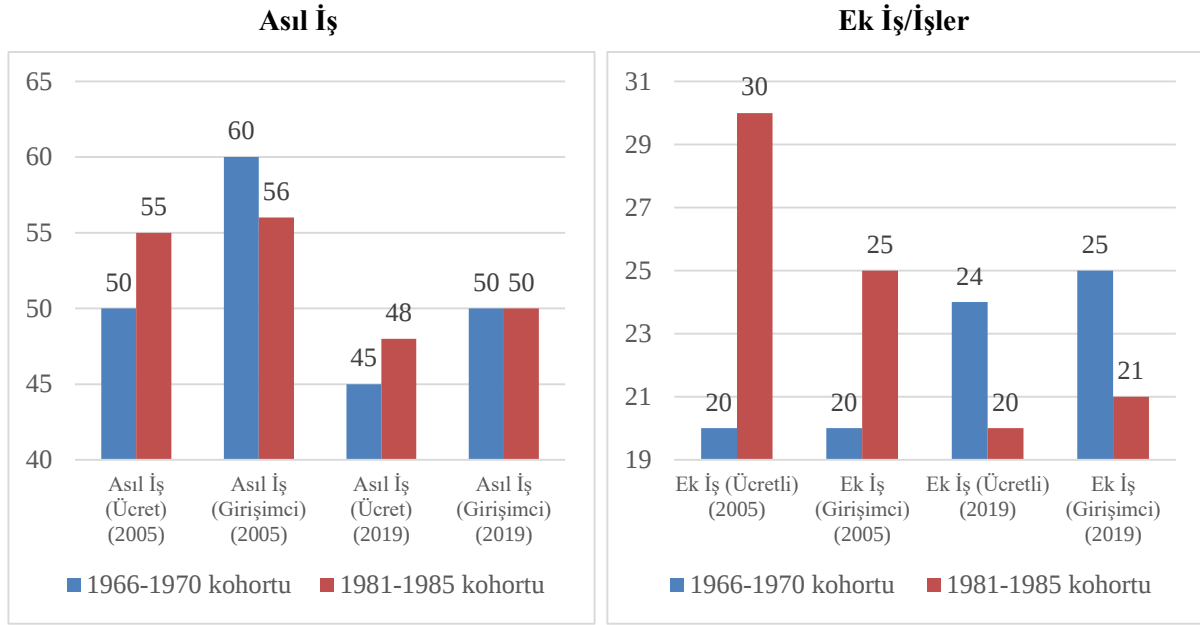
Üçüncü olarak “fertlerin kendi tanımlamasına göre şu anki durumu” değişkeninde kendisini “**iş arıyor**” olarak tanımlayan fertlerin oranı 1981–1985 kohortunda her iki yılda %8’in üstündeyken; 1966–1970 kohortunda işsizlik oranları daha düşük olup 2019 yılında 2005 yılına kıyasla 1,5 puandan fazla bir artış söz konusudur (Tablo 4). Y kuşağı fertlerinde işsizlik düzeyleri çok daha olumsuz seyretmektedir.

Tablo 4. Kohortlara Göre İş Arayan Fert Sayısı

Kohort	2005		2019	
	İş Arayan Sayısı	İş Arayan Oranı	İş Arayan Sayısı	İş Arayan Oranı
1966–1970	147.207	%2,97	213.809	%4,67
1981–1985	490.219	%8,78	524.141	%8,13

Kaynak: TÜİK (2006, 2020) mikro veri setleri üzerinden yazar tarafından hesaplanmıştır.

Dördüncü olarak **haftalık çalışma saatleri**, çalışanların işgücü piyasasındaki gelir düzeylerini doğrudan etkilemesi ve çalışma şartlarını işaret etmesi bakımından önem arz etmektedir. Öncelikle her iki kohortta da 2005 yılındaki haftalık çalışma süreleri, asıl iş bakımından 2019 yılında önemli ölçüde düşmüştür. Öte yandan her iki yılda da 1981–1985 kohortundaki ücretlilerin çalışma süreleri 1966–1970 kohortuna göre önemli düzeyde yüksektir. Girişimci geliri elde eden fertler açısındansa 2005 yılında 1966–1970 kohortu, diğer kohorta nazaran daha uzun süreler çalışsa da 2019’da çalışma süreleri eşitlenmiştir (Grafik 8).

Grafik 8. Gelir Tipine Göre Kohortların Haftalık Ortanca Çalışma Saatleri

Kaynak: TÜİK (2006, 2020) mikro veri setleri üzerinden yazar tarafından hesaplanmıştır.

Ek iş veya işlerdeki çalışma süreleri incelendiğinde kuşaklar arasında 2005-2019 arasında bir geçiş olduğu gözlenmektedir. 2005 yılında 1981–1985 kohortunun ücretli çalışanları, diğer kohortunkinden %50; girişimcileriye %25 daha fazla saat çalışmaktadır. 2019 yılında 1966–1970 kohortunun ek iş veya işlerdeki ücretli veya girişimci olarak çalıştıkları saat önemli ölçüde artarken 1981–1985 kuşağında düşmektedir.

4.6. Seçilmiş Doğum Kohortlarının Kesintisiz Çalışmaları Halinde Göreli Yoksulluk Durumları

2005 yılında işgücü piyasasında bulunup kesintisiz 14 yıl boyunca çalışan fertlerin gelirlerinin artması ve yoksulluklarının azalması beklenir. Bu durumun kuşaklar arasında değişiklik gösterip göstermediğinin tespiti amacıyla GYKA veri setleri kesit veri olsa da aynı örneklem takip edilmeye çalışılmıştır. Bunun için ilk aşamada (i) iki kohortun en genç fertlerinin (1970 ve 1985 doğumlular) 15-19 yaş aralığında; en yaşlı fertlerinin (1966 ve 1981 doğumlular) 19-23 yaş aralığında; kalan yaş gruplarınsa bu aralıkta gelir getirici bir faaliyette bulundukları yaşlar düzenli işe başlama yaşı kabul edilmiştir. 2005 yılında 35-39 yaş aralığında olan 1966–1970 kohortu, 14 yıl sonra, 2019’da 49-53 yaş aralığındadır. 1981–1985 kohortuysa 2005 yılında 20-24 yaş aralığındayken 2019’da 34-38 yaş aralığına ulaşmıştır.

İkinci aşamada (ii) işe başlama yaşları referans alınarak kıdemler belirlenmiştir. 2005 veri setinde 1966–1970 kuşağından 16-20 yıl kıdemi olanlar ve 1981–1985 kuşağından 1-5 yıl kıdemi olanlar birinci aşamadaki işe başlama yaşına denk düşmektedir. Son aşamada (iii) ise iki kohortun kıdemine de 14 yıl eklenerek 2019’daki kıdemlerine erişilmiştir. Dolayısıyla 2019’da X kuşağı 30-34 yıl, Y kuşağı 15-19 yıl kıdeme sahiptir.

1966–1970 kohortundan olan fertlerin 2005 yılında 16-20 yıl boyunca çalışmış olanları 1,166; 2019 yılında bu kohorttan 30-34 yıl boyunca çalışmış olanlarıysa 1,162 milyondur. 2005 yılında 16-20 yıl kıdemi olan fertlerden 2019 yılına kadar çalışmaya devam edip 30-34 yıl kıdeme ulaşanların oranının %99,6 olduğu tespit edilmiştir. Bu da 1966–1970 kohortunun neredeyse tamamının 2019 yılına kadar da çalışmaya devam ettiği öngörülebilir.

1981–1985 kohortunda durum farklıdır. 2005 yılında 2,1 milyon fert 1-5 yıl kıdeme sahipken; 2019’da 15-19 yıl kıdeme sahip fert sayısı 1,4 milyona gerilemiştir. Bu da 2005 yılından 2019 yılına kadar geçen sürede kesintisiz olarak çalışan fert oranının %68 olduğunu göstermektedir. Bu kohortta olup çalışmaya devam edenlerin sayısı oldukça düşüktür. Bu düşüklüğün sebebi

emeklilik olamayacağı gibi 2005-2019 arasında işgücü piyasasından kopan bu kesim için başka nedenler aranmalıdır. Bu kuşak, işgücü piyasasında yaşanan neoliberal dönüşümlerle, 2008 krizinin etkileriyle piyasada yeterince tutunamamış veya düzgün ve niteliklerine uygun işlerin olmadığı piyasada istihdamda bulunmamayı tercih etmiş gözükmektedir.

Konuya göreli gelir yoksulluğu açısından bakıldığında 1966–1970 kuşağı için beklenen bir sonuç, 1981–1985 kuşağı için beklenmeyen bir sonuç tespit edilmiştir. Çalışma yaşamında geçirilen fazladan 14 yılın yoksulluğu azaltması beklenir. Ancak 1981–1985 doğum kohortunda durum tersi olmuştur.

2005 yılında 1966–1970 kohortundan olup 16-20 yıldır çalışan fertlerinin %23,2'si yoksulken; 2019 yılında 30-34 yıl kıdeme sahip olduklarında bu oran %14'e düşmüştür. Bu düşüş, 9 puandan fazladır (Tablo 5).

Tablo 5. Seçilen Doğum Kohortlarının Kıdeme Göre Yoksul Fert Sayısı ve Oranı

Yıl	1966–1970 kohortu	
2005	16-20 yıl kıdeme sahip fert sayısı	1.166.954
	16-20 yıl kıdeme sahip yoksul fert sayısı	270.436 (%23,20)
2019	30-34 yıl kıdeme sahip fert sayısı	1.162.769
	30-34 yıl kıdeme sahip yoksul fert sayısı	162.824 (%14)
Yıl	1981–1985 kohortu	
2005	1-5 yıl kıdeme sahip fert sayısı	2.145.436
	1-5 yıl kıdeme sahip yoksul fert sayısı	398.026 (%18,6)
2019	15-19 yıl kıdeme sahip fert sayısı	1.467.243
	15-19 yıl kıdeme sahip yoksul fert sayısı	245.251 (%20)

Kaynak: TÜİK (2006, 2020) mikro veri setleri üzerinden yazar tarafından hesaplanmıştır.

1981–1985 kohortundan olup 2005 yılında 1-5 yıldır işgücü piyasasında bulunanların yoksulluk oranları %18,6 iken 2019 yılında 15-19 yıldır piyasada çalışmaya devam edenlerin yoksulluk oranları %20'ye yükselmiştir. 14 yıl daha fazla çalışılmasına rağmen 1981-1985 kohortundaki fertlerde yoksulluk oranları 1,5 puan düzeyinde artmıştır.

Tartışma ve Sonuç

Kıdem süresi uzadıkça gelirlerin artması yönündeki kabul her fert ve her dönem için geçerli olmayabilir. Doğulan dönem ve işgücü piyasasına girişe kadarki geçen süreçte deneyimlenen ekonomi politik dönüm noktaları, krizler, refah rejimindeki dönüşümler, toplumsal olaylar, küreselleşme, bilgi çağındaki teknolojik dönüşümler gibi birçok unsur ilgili kuşaklar için hem fırsatlar hem de zorluklar içermektedir.

Bu çalışmada kariyer süresi ile ücret ve girişimci gelirleri arasındaki bağlantı incelendiğinde kariyer süresinin 21-25 yıla kadarki kıdemlerde dalgalı da olsa artış seyrederek tepe noktasına ulaştığı, bu kıdemden sonra ise hızlı bir şekilde düşme yaşandığı tespit edilmiştir. Ayrıca 2019 yılında her iki kazanç grubunda da 1-5 yıl kıdemde asgari ücret çizgisinin dahi altında gelir elde edilmiştir. Bu bulgu, geçen 14 yıllık süreçten sonra yasal düzeyin altındaki ücret düzeylerinde çalışan işçilerin varlığına işaret etmektedir. Bu düşük ücretlerin belli bir kısmı esnek çalışma biçimlerinden olan kısmi süreli çalışma ile açıklanabilirse de güvencesiz, kayıt dışı, kötü işlerin rekabetçi bir işgücü piyasasının işçi aleyhine sonuçlarına işaret ediyor olabilir. Girişimci gelirleri bakımından da risklerin yüksekliğinin gelirlerin asgari ücret düzeylerine dahi ulaşamamasında etkili olduğu düşünülebilir. Bu kesimin önemli bir kısmının genç girişimci olduğu düşünülürse küçük sermayelerle, aşırı rekabetçi ortamlarda, yetersiz rekabet güçleri ile düşük kazançlar elde ettikleri düşünülebilir. Yenilikçi, rekabet edebilen, dönemin fırsatlarını

iyi değerlendiren girişimcilerse 11-15 yıl kıdeme kadar düzenli bir gelir artışı sağlamış gözükmektedir.

Öte yandan 2019 yılında 2005 yılına kıyasla görelî yoksulluk oranlarının tüm kıdem gruplarında iyileştiği görülmekte olup istihdamda bulunulmasına rağmen çok yüksek yoksulluk düzeyleri söz konusudur. 2005 yılına kıyasla 2019 yılındaki görelî iyileşmenin sebebi, gelir dağılımında adaletin sağlandığı anlamına gelmeyebileceği gibi yoksulluğun hesabında gelir düzeylerinin birbirine yaklaşması, özellikle reel anlamda alım gücünün arttığı anlamına da gelmeyecektir. Orta sınıf gelirinin reel anlamda eriyerek alt gelir grubuna yakınsaması da böyle bir sonucu sağlayabilir. TÜİK (2025c) verilerine göre 2006-2024 yılları arasındaki 19 yılda gini katsayısı 0,391 ile 0,428 arasında değişmektedir ve bu değişim herhangi bir iyileşme trendi göstermemekte olup 2024 yılında 0,413'tür. Yine toplumun gelirden en fazla pay alan %20'sinin elde ettiği gelirin en az pay alan %20'sinin elde ettiği gelire oranı şeklinde hesaplanan P80/P20 oranı, 2006-2014 yıllarında dalgalı bir seyir izlese de genel olarak azalış eğiliminde olmuştur. Ancak 2015 yılından itibaren 2024 yılına kadar tekrar dalgalı bir seyir izleyerek artış gözlenmiştir. 2011 yılından sonraki en yüksek P80/P20 oranı 2020 yılında 8,009 olarak ölçülmüştür. Dolayısıyla görelî yoksulluk oranları azalsa da gelir dağılımında iyileşme gözlenmemektedir.

Çalışmada kuşaklar üzerinden yapılan analizlerde ücret ve girişimci gelirleri açısından 2005 yılında X kuşağını temsil eden (35-39 yaş) kohortun fertlerinin kazançlarının Y kuşağını temsil eden (20-24 yaş) kohortun fertlerinin kazançlarından önemli ölçüde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Y kuşağının kazançları, ücret gelirleri bakımından %70, girişimci gelirleri bakımından %57 düzeylerinde kalmıştır. 2019 yılında ise X kuşağı temsilcilerinin (49-53 yaş) kazançlarına kıyasla Y kuşağı temsilcilerinin (34-38 yaş) ücret gelirleri %113, girişimci gelirleri %124'e ulaşarak X kuşağı kazançlarını aşmıştır. Bu durum kısmen beklenen bir durumdur. Zira artık daha fazla genç kuşak üyesi işgücü piyasasında bulunmuş ve 2005 yılına kıyasla daha fazla tecrübe kazanmıştır. Ancak 2019 yılında toplam kazançlar bakımından her iki kohortun da gelirleri neredeyse birbirine eşittir. Burada da X kuşağı fertlerinin aktif kazançlarındaki açığın, pasif gelirler (yaşlılık, ölüm, vb. aylıklar) ile telafi edildiği görülmektedir. Beşeri yatırımlarla ilgili olarak 2005 yılında X kuşağı fertlerinden ortaöğretim mezunu olan fertlerin, Y kuşağı fertlerinin iki katı tutarında gelir elde ettikleri tespit edilmiştir. 2019 yılında üniversite mezunları bakımındansa elde edilen kazançlarda Y kuşağı fertleri X kuşağı fertlerine yetişememiştir. Öte yandan düzenli işe başlama yaşları iki kohortta aynı olsa da Y kuşağı fertlerinin işsizlik oranları X kuşağı fertlerine kıyasla 2005 yılında neredeyse 3 kat, 2019 yılında neredeyse 2 kat daha yüksektir. 2019 yılında 225 binden fazla X kuşağı üyesi, 300 binden fazla Y kuşağı üyesi ek iş yapmıştır. Ücretli çalışan Y kuşağı üyeleri her iki yılda da belirgin şekilde daha uzun saatlerle çalışmıştır.

X ve Y kuşaklarından çalışma geçmişi olanların kıdem süreleri ile takip edilerek 14 yıl sonraki yoksulluk düzeyleri incelendiğinde önemli farklılıklar gözlenmiştir. 2005 yılında 16-20 yıl kıdeme sahip olan 1966-1970 kohortu fertleri, 14 yıl sonra, 2019 yılında 30-34 yıl kıdeme ulaştığında yoksulluk oranlarında 9,2 puanlık bir azalış deneyimlerken; 2005 yılında 1-5 yıl kıdeme sahip olan 1981-1985 kohortu fertleri, 14 yıl sonra, 15-19 yıl kıdeme ulaştığında yoksulluk oranlarında 1,4 puanlık bir artış deneyimlemiştir. Bu durum, genç kohort için önemli düzeyde olumsuz bir sonucu işaret etmektedir. Uzun yıllar çalışmalarına rağmen yoksulluk oranlarında artış görülmesi, genç kohortlar için çalışan yoksulluğu sorununu tartışmayı gerekli kılmaktadır.

Çalışmanın bulguları, yaş-kazanç profilinde tecrübe ve eğitim gibi beşeri yatırım süreçlerinin tek başına etkili olmadığına işaret etmektedir. Kuşaklar arasındaki kişisel gelir farklarında siyasi ve ekonomik süreçleri deneyimleme pratiklerinin "talihsel" bağlamı önem arz etmektedir. Bu açıdan özellikle kuşakların beşeri yatırımlarına bağlı olarak değişen işgücü piyasasına girme yaşları olan 18-22 yaşlarındaki ekonomik ortam, kazanç profillerini

belirlemede oldukça etkilidir. Bu çalışmada ele alınan iki kuşak darbeler, krizler, refah devletinin dönüşümü gibi süreçleri birlikte, ancak zaman açısından farklı yaşlarda deneyimlemişlerdir. Örneğin Y kuşağını temsilen seçilen 1981–1985 kohortu, ortaokul-lise çağında 1994 krizini, işgücü piyasasına gireceği yaşlarda ise 2001-2002 krizini ve buradaki yüksek enflasyonu deneyimlemiştir. X kuşağını temsilen seçilen 1966–1970 kohortu ise çocukluklarında 1980 darbesini deneyimlemiş, işgücü piyasasına gireceği yaşlarda genç kuşağın benzer yaşlarına kıyasla baz yıllara göre daha düşük enflasyonlar deneyimlemiş ve örneğin 1994 istikrar kararlarının işsizliği azaltıcı etkisinden faydalanmıştır.

Tüm bu süreçlere teknolojik gelişmeler, neoliberal süreçler, uluslararasılaşma eklenmiş ve 21. Yüzyılda yeni kuşaklar için daha büyük riskler ve bu risklere istinaden yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu sorunlardan birisi neoliberal ideolojinin ve politikalarının devletin müdahaleciliğini kısıtlama yolundaki sürekli ilerleyişidir. Little'ın (2014) belirttiği gibi devletin, refah hizmetlerinde gençlerin sorunlarını “ailesine” diğer bir deyişle “önceki kuşaklara” aktararak kendi sorumluluğunu azaltması, neoliberal ideolojinin hizmet sunumunda öncelikle bu hizmetlerin önemini bilmeyen genç kuşaklar için feragat edilebilmesini sağlamaktadır. Bu ideolojik yapı, rekabetçi uluslararası piyasalara sahip ülkelerde deregülasyonların yolunu açarak bireylere üstünden gelemeyecekleri kadar sorumluluk yüklemektedir. Her geçen gün eğitim düzeyleri artmaya devam etmekte, ancak bu durum işgücü arzı ve talebi arasında çeşitli uyumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Eğitimin maliyetleri karşılığında asgari ücret veya daha düşük ücretlerle ve muhtemelen kayıt dışı olarak çalıştırılmak istemeyen gençler de ne eğitimlerine devam etmekte ne de istihdamda (NEET) yer almaktadır. İstihdamda bulunan gençler ise esnaf kurye, platform işçiliği gibi yeni çalışma alanlarında güvencesiz, işverenin sorumluluğunu azaltmaya çalıştığı sektörlerde ya da eğitimleri ile uyumşayan (örneğin kasiyerlik yapan öğretmen) işlerde çalışmaktadır.

Kuşaklar bakımından işgücü piyasasına ilişkin politika önerileri, çağın gereklerine, insan haklarına ve uluslararası normlara uygun olmalıdır. Bu politikalar, özellikle “işe giriş” dönemi ve öncesindeki süreci incelemelidir. Devletin ve toplumun refahı için eğitim ve istihdam ilişkisinin güçlendirilmesi, istihdamda düzgün işlerin gözetilmesi, işsizlik sigortasının şartlarının işgücü piyasasına yeni girecek gençler için kolaylaştırılması veya işsizlik yardımı düzenlemelerinin yapılması yoluyla güvencesiz ve kayıt dışı işlere yönelimin azaltılması gerekmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: İki bağımsız hakem tarafından değerlendirilmiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Mali Destek: Yazar bu çalışma için mali destek almamıştır.

Peer Review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author declared no conflict of interest.

Grant Support: The author did not received financial support for this study.

Kaynakça

- Becker, G. S. (1962). Investment in Human Capital: A Theoretical Analysis. *The Journal of Political Economy*. LXX(5), Part 2, 9-49.
- Becker, G. S. (1994). Human Capital Revisited. Ed. G. S. Becker, in *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education* (3rd Edition), Chicago and London: The University of Chicago Press, 15-28.
- Ben-Porath, Y. (1967). The Production of Human Capital and the Life Cycle of Earnings. *Journal of Political Economy*. 75(4), 352-365.
- Beyaz, C. (2019). X Kuşağı: İki Darbe Arasında 68 Kuşağı (1965-1979). Ed. B. Yılmaz, *Türkiye’de Kuşakların Siyasal Dönüşümleri* içinde, İstanbul: Ekin Yayınevi, 63-79.

- Bıçerli, K. (2018). *Çalışma Ekonomisi*, 10. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Borjas, G. J. (2015). *Çalışma Ekonomisi* Çev. Ç. E. Şahin, K. Gökten, Ü. Akçay, 6. Baskı, Bursa: Dora Yayıncılık.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2025). Asgari Ücret: Yıllar İtibarıyla Günlük ve Aylık Asgari Ücret (01/07/1974 - 31/12/2025). [<https://www.csgb.gov.tr/poco-pages/asgari-ucret/>] (18.10.2025)
- Çınar Alevli, S. (2024). Strauss ve Howe Kuşak Paradigması ve Verili Kuşak Kimliklerinin Sosyal Kimlik Bağlamında Analizi: Veri Kuşak Kimlikleri Sorunsalı. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (18), 101-122.
- Doeringer, P. B. ve Piore, M. J. (1970). *Internal Labor Markets and Manpower Analysis*. Cambridge.
- Duke, B. V. (2016). When I Was Your Age: Millennials and the Generational Wage Gap. [<https://www.americanprogress.org/article/when-i-was-your-age/>] (09.10.2025)
- Erdal, A. ve Dilek, Ö. (2008). Kamu Müdahaleciliğinin Yeni Evresi ve Planlı Ekonomi: 1960-1980 Dönemi. Ed. M. Dikkaya, D. Özyakışır ve A. Üzümcü, *Türkiye'nin Ekonomi-Politikleri 1923-2007* içinde, Ankara: Orion, 123-138.
- Erikli, S. (2019). 1980 Sonrası Gençlik: Y Kuşağının Siyaset ile İlişkisi. Ed. B. Yılmaz, *Türkiye'de Kuşakların Siyasal Dönüşümleri* içinde, İstanbul: Ekin Yayınevi, 81-95.
- Escalonilla, M., Cueto, B. ve Pérez-Villadóniga, M. J. (2022). Is the Millennial Generation Left Behind? Inter-Cohort Labour Income Inequality in a Context of Economic Shock. *Social Indicators Research*. (164), 285-321.
- EUROSTAT. (2010). *Combating Poverty and Social Exclusion: A Statistical Portrait of the European Union 2010*. (10th Edition). Belgium: Publications Office of the European Union.
- Freedman, M. (2024). Earnings, Cohort Effects, and Inter-Generational Inequality: Evidence from the Luxembourg Income Study. *Review of Income and Wealth*. 70(2), 278-290.
- Garcia, G. A., Gonzales, D. R., Gallo, O. ve Roman, C. (2020). Millennials and the Gender Wage Gap: Do Millennial Women Face a Glass Ceiling?. *Documentos de Trabajo: Economía y Finanzas*. No: 20 (20). [https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3691274] (09.10.2025).
- Gemicioğlu, S. (2024). Türkiye'de Kazançlar Üzerine Yaş, Dönem ve Kohort Analizi. *International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences*. 7(1), 54-68.
- Heckman, J. J. (1976). A Life-Cycle Model of Earnings, Learning, and Consumption. *Journal of Political Economy*. 84(4), 11-44.
- Keyder, N. (2022). Türkiye'nin Kriz Deneyimleri 1994, 2000-2001, 2008-2009 ve 2018-2022 Krizleri. *İktisat ve Toplum*. (141), 4-13 [<https://iktisatvetoplum.com/turkiyenin-kriz-deneyimleri-1994-2000-2001-2008-2009-ve-2018-2022-krizleri-nur-keyder/>] (18.10.2025).
- Kuran, E. (2022). *Telgraftan Tablete: Türkiye'nin Beş Kuşağına Bakış*. İstanbul: Mundi Kitap.
- Little, B. (2014). A Growing Discontent: Class and Generation Under Neoliberalism. *Soundings: A Journal of Politics and Culture*. 2014(56), 27-40.
- Lordoğlu, K. ve Özkaplan, N. (2005). *Çalışma İktisadı*, 2. Baskı. İstanbul: Der Yayınları.
- Mannheim, K. (1952). The Problem of Generations. Ed. P. Kecskemeti, in *Essays on the Sociology of Knowledge*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Mincer, J. (1970). The Distribution of Labor Incomes: A Survey With Special Reference to the Human Capital Approach. *Journal of Economic Literature*. 8(1), 1-26.
- Nash, L. L. (1978). Concepts of Existence: Greek Origins of Generational Thought. *Daedalus*. 107(4), 1-21.
- Percheski, C. (2019). Income and Earnings. *Pathways: A Magazine on Poverty, Inequality, and Social Policy*. (Special Issue), 25-28.

- Pilcher, J. (1994). Mannheim's Sociology of Generations: An Undervalued Legacy. *The British Journal of Sociology*. 45(3), 481-495.
- Popescu, A. (2019). The Brief History of Generation – Defining the Concept of Generation. An Analysis of Literature Review. *Journal of Comparative Research in Anthropology and Sociology*. 10(2), 15-30.
- Roberts, K. (2012). The End of the Long Baby-boomer Generation. *Journal of Youth Studies*. 15(4), 479-497.
- Roche, K. (2017). Millennials and the Gender Wage Gap in the U.S.: A Cross-Cohort Comparison of Young Workers Born in the 1960s and the 1980s. *International Atlantic Economic Society*. (45), 333-350.
- Sen, A. (1983). Poor, Relatively Speaking. *Oxford Economic Papers*. 35(1983), 153-169.
- Simirenko, A. (1966). Mannheim's Generational Analysis and Acculturation. *The British Journal of Sociology*. 17(3), 292-299.
- Sincavage, J. R. (2004). The Labor Force and Unemployment: Three Generations of Change. *Monthly Labor Review*. 127(6), 34-41.
- Skirbekk, V. (2004). Age and Individual Productivity: A Literature Survey. *Vienna Yearbook of Population Research*. 2(2004), 133-153.
- Smola, K. W. ve Sutton, C. D. (2003). Generational Differences: Revisiting Generational Work Values for the New Millennium. *Journal of Organizational Behavior*. (23), 363-382.
- Strauss, W. ve Howe, N. (1991). *Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069*. New York: Harper Perennial.
- Taylor, J. C. (2008). *Whither March The Cohorts: The Validity of Generation Theory As A Determinant Of The Sociocultural Values Of Canadian Forces Personnel*. Toronto: Canadian Forces College National Security Studies Program 10.
- Tapscott, D. (2009). *Grown Up Digital: How the Net Generation is Changing Your World*. New York: McGraw Hill.
- Tokol, A. (2019). Türkiye'de Sosyal Politika. Ed. A. Tokol ve Y. Alper, *Sosyal Politika* (10. Baskı) içinde, Bursa: Dora Yayıncılık, 55-70.
- Townsend, P. (1979). *Poverty in the United Kingdom A Survey of Household Resources and Standards of Living*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Tremmel, J. C. (2009). *A Theory of Intergenerational Justice*. London & Sterling: Routledge.
- Tulgan, B. (1996). *Managing Generation X: How to Bring Out the Best in Young Talent*. Oxford: Capstone Publishing Limited.
- TÜİK. (2006). 2005 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti
- TÜİK. (2020). 2019 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti
- TÜİK. (2025a). İşgücü İstatistikleri (1988-2013).
[https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Istihdam,-Issizlik-ve-Ucret-108] (18.10.2025)
- TÜİK. (2025b). İşgücü İstatistikleri (2014 ve Sonrası).
[https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=72&locale=tr] (18.10.2025)
- TÜİK. (2025c). Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları İstatistikleri.
[https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=65&locale=tr] (23.10.2025)
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. (2025). Enflasyon Hesaplayıcısı.
[https://herkesicin.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/ekonomi/hie/icerik/enflasyon+hesaplayici] (18.10.2025)

- Ulrich, J. M. (2003). Generation X: A (Sub)Cultural Genealogy. Eds. J. M. Ulrich ve A. L. Harris, *GenXegesis: Essays on Alternative Youth (Sub) Culture*, Wisconsin: The University of Wisconsin Press/Popular Press.
- Yamamori, T. (2019). The Smithian Ontology of ‘Relative Poverty’: Revisiting the Debate Between Amartya Sen and Peter Townsend. *Journal of Economic Methodology*. 26(1), 70-80.
- Yılmaz, A. (2006). Türkiye Ekonomisinde Ücretler, Karlar ve Kriz. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*. XXI(1), 35-52.
- Yılmaz, A. ve Karataş, T. (2023). Türkiye Ekonomisinde Ücret ve Maaşlar: 1970–2021. *Çalışma ve Toplum*. 1(76), 159-182.
- Yılmaz, B. (2019). Kuşak Kavramı ve Sınıflandırmaları Üzerine Genel Bir Değerlendirme. Ed. B. Yılmaz, *Türkiye’de Kuşakların Siyasal Dönüşümleri* içinde, İstanbul: Ekin Yayınevi, 1-16.
- Yüksel Arabacı, R. (2019). Gelir Dağılımı ve Yoksulluk. Ed. A. Tokol ve Y. Alper, *Sosyal Politika* (10. Baskı) içinde, Bursa: Dora Yayıncılık, 175-204.